

له باره ی شیخ زاناوه

◊ نیهاد جامی ◊ زیره ی عه بدوللا

منتدی اقرا الثقافی

www.iqra-ahlamontada.com

کوردستان - 2007

بۆدابه زاندىنى جۆرمها كىتىپ: سەردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پىراي دانلود كىتابهاى مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردى ، عربى ، فارسى)

له‌باره‌ی شیخ زاناوه

نیهاد جامی

زیره‌ك عه‌بدوئلا

كوردستان – 2007

- ☐ ناوی کتیب: له باره‌ی شیخ زاناوه
- ☐ باب‌ت: وتار – هزری و کومه لایه‌تی
- ☐ نووسه‌ر: زیره‌ك عه‌بدوئلا – نیهاد جامی
- ☐ دیزاینی به‌رگ و ناووه: ناكار جه‌لیل كاكه‌وه‌یس
- ☐ تیراژ: 1000

له‌به‌ریوه‌به‌رایه‌تی گشتی کتیب‌خانه گشتیه‌كان
ژماره‌ی سپاردنی ((200)) ی سالی (2007) ی دراوه‌تی

پیشکشہ بہ عہدوئلا نوجہ لان

بیډهنگی زمان و زمانی بیډهنگی

له و دروازه یه وه خومان پروبه پړوی دوو چه مکی سهره کی ده که ینه وه، نه وانیش زمان و بیډهنگی، له نیوان نه و دوو چه مکه بوشاییه که هیه که خاوه نی وینه یه کی نادیاره، وینه یه که نووسین له بوشاییه وه ده گوړیته سهر سیستمی کی ده لالی، سیستمیک دواتر به نووسینه وهی مانا کو تای دی، بویه له نیوان زمان و بیډهنگی مانا خو ی دنووسینه وه، نووسینه وهی مانا خالی کړنه وهی چه مک و سهرله نوی بارگاو ی کړنه وهی ته به ده لاله تی نوی. ده لاله تیک چه مک له تاکه مانایی پزگار ده کات و به ره و فره مانایی دینیت، به مانا کړنی هه ریه که له زمان و بیډهنگی ده لاله ت به خشین و به ره مهینانه وهی کی نوییه بو خولقاندنی جیاوازی، جیاوازی له و تیروانینه ی هه میشه ویستویه تی له ناو تاکه ده لاله تیکه وه راځی بابه ته کان بکات، کور تکر دنه وهی دنیا بووه له نیوان به هه شت و دوزه خ، جه لاد و قوربانی، (شیخ زانا) جه لاده و ده سه لاتی سیاسی کوردی قوربانی، له دهره وهی نه و لوژیکه وه ئیمه ده بینه وه

بەرھەمەینەرەوێ جەللاد، ئەو تیگە یشتنە نایە لیت بیترس
 پروخساری پشت دەمامک بناسین، ناسین بەرەنجامی پرسیارە،
 بۆیە ئیمە لەو کتیبەدا زۆر مەبەستمانە دەسبەرداری تەواوی
 وەلامەکان بین لە ناسینی (شیخ زانا) و دەمانەوی لە پێگەى
 گومانیکى زۆرەو پرسیار ئاراستەى ئەو ھەموو یەقین و ئومیدە
 بکەین کە دەسەلات لە پێگەى میدیاکانەو ئارەزووی
 چەسپاندنى خوشباوەرى لە ناو کۆمەلگا دروستکرد، دیارە لەو
 کاتەى گومان لەو یەقینە گەرەبە دەکەین کە یەک پەروى
 بابەتەکانى نیشانداین، بەوێ (شیخ زانا) جەللادیکی
 گوناھبارە، دەسەلات لە تەك کۆمەلگا بێگوناھە، گومان
 دەمانباتە سەر کۆمەلە پرسیارێک کە تا ئەو ساتەوختە
 نەمانکردوو، بەلام ئەو پرسیارانە ھەرگیز بەخشینی زانیاری
 نییە بە خوینەر، بۆیە ئەو خوینەرەى بیهوی لەو کتیبەو
 بزانیەت ئیمە ئەو کارەکتەرە بە گوناھبار دەزانن یا بێگوناھ زوو
 تووشى پەشبینى دەکەین، ھەر ئومیدیەک کە بەو نووسینەى
 ھەبێت لەگەڵ ئەو دەسپێکە کۆتایی دێت، چونکە ھەرگیز بەو
 مەبەستە کارمان نەکردوو، بەلکو پێک بە پێچەوانەو
 وێستمانە ئەو پۆلینکردنەى لە نێوان جەللاد و قوربانی کراو
 کە بە پۆلینکردنیکى ئاتەواوی دەزانن، بێگۆڕین بۆ ناو
 فرەمانایى چ لە ناست کارەکتەرە کە و چ لە ناست خویندەوێ

جیاواز.

چونكه ئەرەى دەگات بە ئىمەى وەرگر زانىارىەك نىيە
بكرىتەو بەسەر خویندەو، بەلكو ئەو دەسلەتە
زانارىيەكمان پىدەدات، بۆلەرەى بە وىستى خوۋى
خویندەو، يەكە تاپەرەند بە بابەتەكە ببەخشىت، ئەرەى لەو
بابەتە تواناى ئازادبوونى نىيە دىكۆمىنتەكان نىن، بەلكو
دىكۆمىنتەكان تواناى ئەو، يان ھەيە وەكو تىكسىتەك زمان بەو
تىكسىتە ببەخشىن، بە واتاى لە تىكسىتەكى بىدەنگەو، بىگۆپن
بۆ تىكسىتەكى زمانەوانى، ئەو كاتەى بوو بە زمانەوانى بە
ماناى تىكسىتەكمان ھەيە، ئامارە زمانەوانىيەكانى تەئوئىل
دەكرىت و فرەماناى و دەست دىنن، بەلام كاتى دەسلەت لە
پىگەى دەزگا ئايدىيولۇزىيەكانى لە جۆرى پۇلىس و ئاسايش و
تەلەفزیون تاكە راقەيەك بە دىكۆمىنتەكان دەدات، بە ماناى
زمان دەكوژىت، كوشتنى زمان دەبىتە ھۆى لە دايەك نەبوونى
تەئوئىل، ھەر كاتىك تىكسىتەكمان نەبوو تەئوئىل بكرىت، ئەو لە
ناو دۆخى بىدەنگى ئاخاوتن شوینى زمان دەگرىتەو، ئاخاوتن
بازنەيەك بۆ لۇژىكە عەقلىيەكان دەستنىشان دەكات، ھەرچى
زمانە تواناكانى دواندن تيايدا دەتەقیتەو وەك نەست وایە، ئەو
جوغزە دەستنىشان كراو لە زماندا دەتەقیتەو و لە ناو
سىستىمىكى پىكخەر بىدەنگى دەبىت بە خاوەنى زمانى تايبەت
بە خوۋى، پىكرەندەو بۆشايى نىوان (بىدەنگى زمان) و (زمانى
بىدەنگى) كەنالىكە بۆ دەستكەوتنى تىكسىتەك كە ھەمىشە

توانای خوڻوسینه‌وهی هەبێت، چونکە بێدەنگی زمان بە تەنیا پرۆسەیه‌ک نییه‌ تیايدا زەمینەى بە دەنگهاتنى زمان بچێتە دۆخیکێتره‌وه، بە‌لکو ئه‌و پرۆسەیه‌ له‌ قولایى خۆیدا ملکه‌چى گوتارى بێدەنگکردن هاتوو له‌ لایان دەسه‌لاته‌وه، بێدەنگکردن گه‌رانه‌وه‌ی دیکۆمێنته‌کانه‌ بۆ پەفه‌ی توژ لێنیشستوى ئەرشیفی ته‌له‌فزیوڤ، شارده‌وه‌ پووی راسته‌قینه‌ی دیکۆمێنته‌، چونکە حیکایه‌تى (شىخ زانا) بۆ دەسه‌لات حیکایه‌تیک نییه‌ میژووی تاوانی گروپی‌کمان بۆ بگێرێته‌وه، بە‌لکو حیکایه‌تیکه‌ ده‌چێته‌وه‌ ناو یه‌کێک له‌ حیکایه‌ته‌کانیتری حزب، به‌وه‌ی گروپه‌که‌ی (شىخ زانا) شکستیان هێنا له‌ به‌رامبه‌ر جه‌به‌پرووتی ئه‌و ده‌سه‌لاته‌.

چ ستراتیژیک له‌ پشت گێرانه‌وه‌ی حیکایه‌تى (شىخ زانا) وه‌ستابوو؟ ئێمه‌ له‌ قسه‌کردنمان دوو جوړ گێرانه‌وه‌مان بۆ حیکایه‌ت و پووداو هه‌یه‌، یه‌که‌میان گێره‌وه‌ (حیکایه‌تخوان) شته‌کان وه‌ک ئه‌وه‌ی پوویداوه‌ ده‌یگێرێته‌وه‌، بۆ قسه‌کانیشی دیکۆمێنته‌کان ده‌خاته‌ پوو، جوړی دووه‌مى گێرانه‌وه‌ حیکایه‌تخوان له‌ پێگه‌ی ته‌فسیرکردنى بۆ حیکایه‌تى گێرانه‌وه‌ قسه‌ ده‌کات، دیکۆمێنته‌کان ده‌خاته‌ خزمه‌تى ڕاڤه‌کردنه‌کانیه‌وه‌، به‌ مانای گێره‌وه‌ی یه‌که‌م حیکاتخوانیکه‌ زانیارییه‌کانمان وه‌ک خۆی بۆ ده‌گێرێته‌وه‌، به‌لام ئه‌وه‌ی دووه‌م وه‌ک چوڤ خۆی ئاره‌زووی ده‌کات ئاوا بۆمانى ده‌گێرێته‌وه‌، له‌و نێوه‌نده‌دا

دىكۆمىنتەكانىش بە ئاقارى ستراتىژە ئايدىيۆلۆژىيەكانى خۇيدا دەبات، ئەو ەش بە مەبەستى خەلەتاندانە، ديارە حىكايەتى (شىخ زانا) سەر بە جۆرى دوو ەمى گىپرانەو بوو، ئەو ەو مەبەستە نا كە (شىخ زانا) و ەو پىكانى تاوانبار نەبوون، نەخىر بەلكو گىپرەو ە ەندەى لە پىگەى گەمەى وروژاندنى سۆز و لە پشت بە تىرۆرستکردنى ئەوان ويستى بىگونامى بە خوى بدات، ئەوان جەللاد و ئەو قوربانى.

ئەو جۆرەى گىپرانەو بوو ەوى بىدەنگى زمان، بىدەنگى زمان نەبەشت مانا كەئالەك بۆ زمانى بىدەنگى دروست بكات، زمانى بىدەنگى زمانى تەواوى سىستىمى دەلالى تىكستە، كە ديارە زمانىكە لە پىگەى ئامارەكانى ەو تواناى بەرەمەهەننى گوتارى سەر بەخوى ەيە، بەلام ئەو زمانە بە دواى پەيوەندى كردن بە بىدەنگى زمان، زمانىكى بىدەنگى دىكۆمىنتەكانى بەرەم دىنىت، زمانىكە لە پشت حىكايەتى تاوانە، بونىادەكانى ئەو گوتارە لە پىكخەرەو دەباتەو سەر سىستىمىكى سەر لەنوى بونىادانەو، كە نەبوونى ئەو زمانە بوو ەوى ئەو ەى بىر ەو بەكەنەو گوتارى بىدەنگى زمان لىكترازىن و سەر لەنوى بونىادەكانى لە پىگەى سىستىمى زمانى بىدەنگى بنووسىنەو، نووسىنەو بەسەر دوو جۆر دابەش كراو، لە بەشى يەكەمدا گرفتى سەرەكى لەسەر چەمكى لە سىدارەدانە، چونكە ئەو چەمكە لە بېرى كۆتايى ەنان بە جەللاد لە

کۆمه لگادا، له راستیدا چه مکیکه توانای خولقاندنه وهی
 جه لادی ههیه، تیگه یشتن له چه مکی زیندووکردنه وهی جه لاد
 له تیروانی نیکی کۆمه لئاسیانه وه له سه ری وه ستاوین، ئه وه ش
 به وه مه به ستهیه که بزانی تچه ند ئه وه بپریاره بپریکی
 ناعه قلانیانه بوو، ئاخو کۆتایی هینان بوو به حیکایه تی
 تاوانی (شیخ زانا)؟ یا خود له و پریگه یه وه زانیارییه کان له
 کۆمه لگا شاردرانه وه؟ ئه وه سه ره پای ئه وهی له سیډاره دان
 بواری بۆ به کۆمه لایه تی بوون نه هیشته وه، له به شه که یتری ئه و
 کتیبه ش دیننه سه ر (شیخ زانا) وه ک کاره کته ریکیتری
 ته له قزیو نی کوردی، چونکه ته له قزیو ن له م پوودا وه دا وه ک
 هه میشه پروه تو قینه ره که ی خو ی نمایشکرد، ئه وهی (شیخ
 زانا) ئه نه جانی نه دا بوو ته له قزیو نی کوردی هینایه
 ماله کانمانه وه، بۆیه زانا جگه له کاره کته ریکیتری ته له قزیو نی
 کوردی شتیکیتر نه بوو، مه به ستیشمانه بلین ئه وهی ته له قزیو ن
 پینی نیشانداین کی بوو؟ ئه ی که له سیډاره درا مانای چی بوو؟
 ئایا به راست هه موو گونا هبار و تاوانکاره کان ده بیئت له سیډاره
 بدرین؟

ئهمه ی سه ره وه له بپی ده سپیکی ئه و کتیبه یه که له دوو
 وتار پیکدیئت، وتاری یه که م "زیندووکردنه وهی بپریاری له
 سیډاره دان.. زیندووکردنه وهی جه لاد" هاو پیم (زیره که عه بدوللا)

نووسیویه‌تی، ئه‌وی دووه‌میش " (شیخ زانا) کاره‌کته‌ریکیتری
ته‌له‌فزیۆنی کوردی " نووسینی خۆمه.

ن . جامی

25 فبرایه‌ری 2007

زیندووکردنه وهی بریاری له سیداره دان.. زیندووکردنه وهی چه لاد

ماوه یهك بهر له ئیستا په رله مانی كوردستان، بریاری سزای له سیداره دانی تاوانكارانی زیندووكرده وه، یه كه مین كه سانیکیش كه بهر ئه و بریاره كه وتن (گروپی شیخ زانا)* بوو، واش بریاره له دواى ماوه یه كیتړ چه ند كه سیكیتړ له گروپی نه نساوولئیسلام و هیزه ئیسلامیه توندپړه وه كانیتړ و هه ندیك تاوانكار له سیداره بدریښ.

ئهو وتاره ته رخانه بو قسه كړدن له سهر زیندووكرده وهی ئهو بریاره و جیبه جیكړدن له سهر گروپی (شیخ زانا). له سهره تاوه دهمه وى بلیم ئه گهر ئاراسته یه كى بیركړدنه وه (كه له ئیستادا بیركړدنه وهی باوى زوږبه ی ئه ندامانى كوومه لگایه) هه بیټ و پیى باش بیټ ئهو بریاره زیندووكراره ته وه و له سهر ئهو گروپه پراكټیزه كراوه، ئه وا من پیچه وانه ی ئهو ئاراسته یه بیر ده كه مه وه، به بریارى كى عه قلانیانه و مروییانه ی نازانم.

ئەگەرچى لەۋەيە ھەندىك لە سياسىيەكان و ياسايىيەكان،
ئەوانەي ئەندامى ھەردوو حزبى بالادەستى كوردستان و
دەستيان لە زىندووكردەنەۋەي ئەو بېيارە ھەيە، لۆژىك لەو تىزە
يا بىركردەنەۋەي نەبىننەۋە و پىياناۋىيەت ئەمە پەفتارىكى باش
نىيە دژى ئەو بېيارە قسە بگەين، ياخود ئاراستەي
بىركردەنەۋەمان بەو شىۋەيە بىت، بەلام لە پراستىدا لۆژىكىكى
مرۆقدۆستى لەو تىز و بىركردەنەۋەيەدا بوونى ھەيە كە من
تاسەر ئىسقان باۋەرم پىيەتى**.

بە بۆچوونى من دەتوانىن لە چەند ئاستىك قسە لەو بېيارە
و جىيە جىكردى لەسەر گروپى (شىخ زانا) بگەين، لە پىگاي
ئەم ئاستانەشەۋە بگەينە ئەو حوكمەي كە زىندووكردەنەۋەي
ئەو بېيارە و پراكتىزەكردى بەسەر ئەو گروپە ئالۆژىكى و
ئازانستى و ناھىيومانى و ئاكۆمەلەيتىيە.

* * * *

ئاستى يەكەم: كوشتنى زانىارى

يەك لەو ئاستانەي كە بە شىۋەيەكى جىدى پەيوەستە بەو
پرسە، ئەۋەيە لە سىدارەدان و كوشتنى ئەو گروپە، لە
سىدارەدان و كوشتنى زانىارىيە، چۆن دەرگايەك بە پوى
خانويەكدا دادەخەيت و ئىدى ئاۋەۋەي نابىنرەيت، ئاۋاش ئەو

پریارە دەرگای بەسەر زانیاری داخست، چیدی نەهیشت ئەندامانی کۆمەلگا زانیاری زیاتریان لە بارەى ئەو گرووپە دەستکەوێت. بەلام بۆچی دەلێن کوشتنی ئەم گرووپە کوشتنی زانیارییە؟ چونکە کوشتنی ئەم گرووپە دیلیتکردن و نەهیشتنی دەنگیانە لە بوون، ئەمەش لە ئاستە کردەییەکیدا نەهیشتنی قسەکردنە، نەهیشتنی گەیشتنی دەنگی ئەوانە بە گۆچکەى ئەندامانی کۆمەلگا لە کاتی ویستنی قسەپێکردنیان، بە مانایەکیتر بێبەشکردنی ئەندامانی کۆمەلگایە لە بیستنی دەنگی تاوانکاران، بۆ زانیینی زانیاری راست و دروست لە بارەیانەو، پێگاندانە بە لایەنى مەدەنى و زانستى سەرەخۆ بۆ وەرگرتنى زانیاری راست و دروست لێیانە، تاوێکۆ ئەوانیش لە پێگای جیاچیاوہ بۆ ئەندامانی کۆمەلگا بێگوازنەوہ. کوشتنی ئەم گرووپە کوشتنی زانیارییە، چونکە مەیلیک و ئاراستەییەک بۆ نەهیشتنی ئاشکرا بوونی نەینى و زانیاری ورد و دروست لە بارەى ئەو گرووپەوہ لە ئارادایە، ئەمەش بۆخۆى یەکیکە لە پرسیارە گرنگ و جەوہەرییەکانى ئەو پرسیارە.

دەبیّت دان بەو راستییە دابنرێت کە تاکەکانى کۆمەلگا مافی خۆیانە زانیاری لە بارەى ئەو گرووپە وەرگیرن کە ماوہیەکی زۆر ژيانى کۆمەلگا و ئەندامەکانى بە خۆیەوہ خەریک کردوہ، تاکەکان مافی خۆیانە لە بارەى ئەو گرووپەوہ بەوہندە زانیارییە ئیکتیفا نەکەن، خەلک ئەو زانیارییانەى کە لە کەنālە

پاڭه ياندەنەكان پيى ئاشنا بوو، ھەر ئەرەندە لە بارەى ئەو گرووپە دەزانىت، ئەو زانىارەييانەش ئەوانەن كە دەسەلات و حزبە سياسىيەكان ويستان بيزانىت، بەلام خو ئەو زانىارييانە تەواو زانىاريەكان نەبوون لە بارەى ئەو گرووپە و ڕەفتارەكانيان.

زانبارى لە بارەى گرووپى (شىخ زانا) تەنھا زانىاريەك نين پەيوەست بىت بە دەسەلات و حزبە سياسىيەكانەو، بەلكو پەيوەستيشە بە كۆى كۆمەلگا، چونكە قوربانىانى دەستى ئەو گرووپە، تەنھا پيەك نەھاتوون لە لايەنگرانى دەسەلات و حزبە سياسىيە بالادەستەكان، بەلكو خەلكى سىقيليش قوربانين، بەشىوہيەكىتر لەو پرسەدا دەسەلات و ھاوالاتى بەيەكەوہ بەشدان، بۆيە خەلك مافى خوہەتى زياتر لە بارەى ئەو گرووپەوہ بزانىت، ليرەدا پرسىاريك ديتە پيشەوہ، ئەويش ئايا چۆن زانىبارى دەست خەلك دەكەويت؟ بيگومان زانىبارى بە شيوازى جۆراوجۆر دەگوازيوتەوہ و دەست خەلك دەكەويت، واتا بۆ گواستەوہى زانىبارى كەنال و ئامرازى جۆراوجۆر ھەيە، بەلام گرنگترين ئامرازى گواستەوہى زانىبارى پاڭه ياندەن، بۆيە ناتاوين قسە لەو پرسە و نەگەيشتنى زانىبارى بكەين، بەبى قسە كردن لە پاڭه ياندەن و ئەو پۆلەى كە پاڭه ياندەن گيڤاي.

به بۆچوونی من ږاگه یانندن له و پرسه دا په پړه وی له هر دوو تیۆره ی "کاریگه ری پاسته وخوی کورتخایه ن (Short term effect)" و "دەرگاوان (Gate-keeper-Theory)" کردووه . به پښی نایدیا و پرنسیپی تیۆره ی "کاریگه ری پاسته وخوی کورتخایه ن (Short term effect)" ږاگه یانندن به کارده مینرنیت بۆ ئه وه ی له ماوه یه کی دیاریکراوی کورتدا، کاریگه ری له سهر بینهر یا وەرگر بکات و نامانجه خواستراوه کان بپیکیت. به لام ئایا ږاگه یانندن له وکاته دا چی بلاوده کرده وه، له راستیدا ږاگه یانندن له ږنگای ئهم وینانه ی که نمایشی ده کرد، ترس و توقیننی بلاوده کرده وه، له وکاته دا هه ولی ته لقیحکردنی خه لک به ترس له لایه ن ږاگه یانندن دا ناماده یه کی به رههستی هه بوو، خه لک له ماوه یه کدا به ږاده یه کی زور ترسینرا و توقینرا، به شیوه یه ک وایلپه اتبوو له سیبهری خوی بترسیت، لیږه وه هاو لاتی مافی خو یه تی بزانیټ ئه و شه به حه ی دواوه ی چی بوو؟ ئه و شه به حه له کوئ و چوئن و به چی دروست بوو، کی گه را که ی داناوه؟ چوئن تروکا و گه شه ی کرد و بووه بوونه وهریک که رهفتاری دورژمنکارانه و نا کو مه لایه تییا نه بکات و له دهره نجامیشدا ترس و توقاندن بلاو بکاته وه؟. به مکارهیدا ږاگه یانندن ده سه لات حاله تیکی دهروونی و کو مه لایه تی نیگه تیقی بۆ خه لک دروستکرد، تووشی شپړزه یی کردن، تووشی بیته یوایی و بیتوانایی کردن، به مهش ده سه لات به هه له ږاگه یانندن خوی

بەکارهێنا و سوودی لیۆەرگرت، چونکە کارکردنى لەسەر وەرگر (تاکەکانى کۆمەلگا) لە پێگای پيشاندانى ئەو وێنە ترسناکانەى کە دەست و چەقۆ و بێرەحمى جەلاد نمایش دەکات، کاریگەرى دەروونى درێژخایەنى بەسەریدا دەبێت، نەک کاریگەرى کورتخایەن، هەرۆهە مەزۆ تەوشى حالەتى دەروونى و کۆمەلایەتى جۆراوجۆر دەکات، کە هەندیکیان ناتەندروست و ناکۆمەلایەتییە، بەدەر لەمەش ئەم پەفتارە دەبێتە هۆى سەرھەڵدانى دیاردەى کۆمەلایەتى نێگەتیی، هەر بۆیە راگەیاندى دەسەلات بەو پەفتارەى پۆلىکى نێگەتیی گێرا.

یەکیک لە هەلەکانى دەسەلات لیۆەدا ئەوەیە بە پەفتارەکەى وادەکات متمانە و باوەڕ لە نێوانە پەيوەندى ئەندامانى کۆمەلگا کەمبکاتەو و بېباتە سەر لیواری ئەمان، ئەمەش کوشندەترین و خراپترین پەوشە کە کۆمەلگا و ئەندامانى تێبکەوێت، چونکە ئیدى بە کۆمەلژيانى مەزۆ لە مەترسیدایە، واتا ژيانى بە کۆمەلێانە لە مەترسیدایە، لیۆە دەسەلات بۆ کارتیکردنى کاتى ئەم پەفتارە دەکات، بۆ ئەوەى لە مەسیجى تايبەتیدا پەيامى ئەوە بگەيەنێتە هاوڵاتیان کە "دوژمنى ئەو دوژمنى هەمووانە"، بەلام با گریمانى ئەوە بکەین کە لە ئیستادا دەسەلات پالنیشتى هاوڵاتى بە دەستھێنا و ئامانجەکانى پیکا، خو ئیدى ئەو بابەتە مێندە سانا و بێدەرەنجام نییە لەسەر هاوڵاتى، چونکە هەرۆکو ئامارەم بۆ کرد بەمە حالەتێکى

ده‌روونی و کۆمه‌لایه‌تی نینگه‌تیقی بۆ دروست ده‌بیئت، هه‌ر بۆیه هه‌له‌ی ده‌سه‌لات له به‌کاره‌ینانی راگه‌یاننددا هه‌له‌یه‌کی گه‌وره‌یه، چونکه بۆ پێکانه ئامانجی سیاسی ژيانی کۆمه‌لایه‌تی و ژيانی تاکی (فردی) ده‌شیوینیت و شپه‌زه‌ی ده‌کات، مروّقه‌ ده‌توقینیت.

* * * *

جگه له تیۆره‌ی کاریگه‌ری پاسته‌وخۆی کورتخایه‌ن، ده‌سه‌لاتی کوردی له گه‌یانندنی زانیاری به خه‌لك له باره‌ی پرسى گرووپى (شیخ زانا) په‌یره‌وى له تیۆرى ده‌رگاوان (Gate-keeper-Theory) کردوه، له بنه‌مادا بیرۆكه‌ی ئه‌م تیۆره له کارى پاسه‌وانه‌وه هاتوه، ئه‌و به حوكمى وه‌زیفه و پۆله کۆمه‌لایه‌تییه‌كه‌ی ده‌توانی پێگه به چوونه ژووره‌وه‌ی كه‌سانێك بدات بۆ ناو ئه‌و دامه‌زراوه‌یه‌ی كه پاسه‌وانی ده‌کات، دیسان ده‌توانیت پێگه له كه‌سانى دیکه بگه‌یشت و نه‌هیلیت بچیته ژووره‌وه، ئه‌مه‌ش به‌پێى کۆمه‌لیك تایبه‌تمه‌ندى و خه‌سه‌لت. ده‌رگاوان جه‌خت له كه‌سانى گه‌رنگ و ناگه‌رنگ ده‌کاته‌وه، به‌وه‌ی یه‌كه‌م شایانى چوونه ژووره‌وه و دوا نه‌که‌وتنه، به پێچه‌وانه‌ی ئه‌وى دووم كه شانسى چوونه ژووره‌وه‌ی نییه، ئه‌مه‌ش چونکه نا گه‌رنگه، نه‌خواستراو و بێ‌زراو، لێ‌رده راگه‌یانندکار پۆلى پاسه‌وان ده‌بینیت، ئه‌و پێگه به‌بلاوبوونه‌وه‌ی هه‌ندیک زانیاری ده‌دات كه خۆی به پێویستی

دهزانیت و پښیوایه گرنگه و دهبیت بلاوبیتهوه، پښگهش له هندیك دهگړت، چونكه پښیوایه گرنگ نییه و نامانجهكان ناپښکیت و نهو بهایه بلاوناکاتهوه که دهخوازیت. نهه تیوره له ناوه پوکیدا به دوو شیوه مامهله لهگهل زانیاری دهکات، نهوانه ی بلاوده کرښه وه و نهوانهش که بلاونا کرښه وه، نهه مهش لهسهر بنه مای گرنگی زانیارییه کان، هر چه نده بیړوکه که نهویه که زانیاری گرنگ بلاوده کرښه وه و نا گرنگیش بلاونا کرښه وه، به لام نایا ناکړت مه بهست نهوه بیت که زانیاری گرنگیش بلاونه کرښه وه، به تایبه تی نهوانه ی نه خواستراون و زیان به بهر ژه وه ندی که ناله که و بهر پرسیانی دهگه یه نن؟ من پښیوایه نهو قسه یه راسته که پښگا ددهات هندیك زانیاری گرنگ بلاوبکرښه وه، هندیك زانیاری گرنگیش بلاونه کرښه وه، نهوهش به پښی نایدیا و سیاست و خواستی نهو لایه نه ی که که نالی راگه یانندنه که به پښوه ددهات، یان به پښی گرنگی زانیارییه کان بو نه جنده ی راگه یانندنه که و لایه نه په یوه ستداره که ی. لیږدها دهسه لات نهوه ی به گرنگی دهزانیت بو بلاوکردنه وه ی جوړیک له بیرکردنه وه و دنیا بیښی و بهای کوومه لایه تی و سیاسى بلاوی دهکاته وه، به پښچه وانه شه وه نهوه ی به گرنگی نازانیت و دژه خواسته فراموشی دهکات و بلاوی ناکاته وه، چونکه نه مجوریه یان له لای دهسه لات وه زانیاری ترسناکن و نابیت بلاوبکرښه وه، زانیاری کوشنندن و

دهره نجامی مه تر سیداریان هه یه، که واتا لیږه دا دسه لات
مامه له ی له گه ل زانیارییه گرنه گانه، نه وانه ی ده بیټ
بلاو بکړینه وه، نه وانه ش که نابیت بلاو بکړینه وه.

له راستیدا راگه یانندن دسه لات و حربه کان له پرسى
(شیخ زانا) دا چوڼ زانیاری گرنه گیان بلاو کړدو ته وه، ئاواش
زانیاری گرنه گیان شار دوتو ته وه که خه لک مافى خو به تی بیزانیت.
بهم په فتاره ی راگه یانندن به شداری له دروستبوونى په وشیکى
کو مه لایه تی و سیاسى و نه خلاقى وا ده کات که شه فافبوونى
دامه زراوه کانی کو مه لگا و ده ولت تییدا بوونى نییه، نه مه ش
بو خوی زه نگیکى مه تر سیداره، چونکه دیکتا توریه ت و
نایه کسانى و ناداد په روهرى کو مه لایه تی تیایدا نه گهریکى
مومکین و شانسیکى زوری ده بیټ.

* * * *

راگه یانندن خه سلته گه لى جیا جیا ی هه یه، یه کیڅ له
خه سلته ته کانی نه و هیه به یی حیکایه ت و سیناریو هه لئاکات، له
خه سلته تیکی تریدا راگه یانندن ئامرازیکى ئاراسته کاره و وهرگر
ئاراسته ده کات، له مه شدا چه کیکی دووسه رى کوشنده یه، چوڼ
ده کریټ سوودگه یه نه ر بیټ، ئاواش زیانگه یه نه ر، بهم دوو
خه سلته ته ی، راگه یانندن ده توانیت ئیش له سه ر بینین و هه ست و
سو زى وهرگر بکات، ده توانیت له پښکای مه سیچ و په یامه کانی
ئاراسته ی دهر وونى و کو مه لایه تی و سیاسى (change-

(attitude) بگوږیت، ده توانیت له ږنگای مه سیچ و په یامه کانی بیکاته مروځیکې پځه لگر، ده شتوانیت بیکاته مروځیکې لیږورده و دادپه روه. ږاگه یانندن ده توانیت وایکات مروځه هاوسوژی تاوانباران بیت، ده توانیت جه لاد بیکاته قوربانې، پیاوکوژ و گیرفانږ بیکاته که سیکی دادپه روه، خائین بیکاته شوپشگېږ... هتد، به مانایه کیت ږاگه یانندن کاریگه رترین چه که بۆ کار تیگردن له جه ماوه، نه گهر جوژی کوځه لگا که هر چییه ک بیت، نه و ږاگه یانندن کاری خو ی هر ده کات، به لام جوړ و ناستی کار تیگردن له کوځه لگایه که وه بۆ کوځه لگایه کیت ده گوږیت، نه مهش به پیتی ناستی پوښنیری و مه عریفه ی باوی نه ندامانی کوځه لگا، تاوه کو تاکه کانی کوځه لگا ناستی مه عریفیان لاواز بیت، به و نه ندازه یه کاریگه ی ږاگه یانندن له سهریان به هیژ ده بیت، چونکه نه و واقیعه له نارادایه که تییدا مروځه کان گومان و پرسپاری جیدی له باره ی په هه نده ناچونی ه که کانی پرسه کان و حیکایه ته کانی ږاگه یانندن ناکه، به پیچه وانه شه وه راسته.

له بهر نه وه ی له بونیادی کوځه لایه تی کوځه لگای کوریدیدا، مه عریفه یه کی هه مه کی و ناینی بالاده سته به سه رپه وش ی بیرگردنه وه ی زورینه ی نه ندامانی کوځه لگا، نه مهش له خویدا مه عریفه یه کی ناست لاوازه، بویه ږاگه یانندن کاریگه ی گه وره ی هیه، به لام ږاگه یانندن له ده ست کییه؟ بیت گومان له ده ست ده سه لات و پارت ته سیاسیه کانه، بویه ږاگه یانندن و

سیناریۆکانى کاریگەرترین چەکن بە دەست دەسەلات بۆ گەياندىنى پەيامى خۆى بە جەماوەر و گێرانهوہى حکایەتەکانى بە جۆریكى دیاریکراو، تاوہکو ناراستەییەکی دەروونى و کۆمەلایەتى و سیاسى تاییەت لەلایان دروست بکات.

دەسەلاتى کوردی بەو زانیارییانەى کە لە پاگەياندنەکاندا بلاوى کردەوہ، وینەییەکی زینەنى لە مێشکى ئەندامانى کۆمەلگا پرواند، بێگومان ئەو وینە زینەنیە لەسەر تەواوى زانیارییەکان لە بارەى ئەو بابەتەى ویناکراوہ بونیاد نەنراوہ، بۆیە بەمە واقیعیكى ناتەواو و ساختە لە جیى واقیعیكى تەواو و راستەقینە پەخش دەبێت، دەشیئت ئەو واقیعی لای خەلک ھەيە بەشیكى واقیع بێت، ئەو راستییەى لای خەلک ھەيە بەشیكى راستییەکان بێت، نەك ھەمووى، ھەر بۆیەش تیۆرى دەرگاوانى بەکارھێناوہ، تاوہکو بەردەوام بەشیكى راستیمان پێناشنا بکات و بەشیكى راستیشمان لێبشاریتەوہ، ئەم تیۆرە زۆر تەبایە لەگەل گەمە سیاسییەکانى سیاسەتمەدار و پارتە سیاسییەکانى ولاتانى پۆژھەلات (ولاتانى پۆژناواش لێى خالى نین)، ھەر بۆیە لەم ولاتانەدا زۆر بایەخدارە و کارى پێدەکریئت، چونکە باشتەرىن ئامرازە بەھۆیەوہ بەشیك لە زانیارییەکان لە خەلک بشاریتەوہ، مەروۇ بە زانیاریەکان نامۆ بکات، لە ھەمانکاتیشدا پەيامى خواستراوى بگەيەنیتە خەلک.

* * * *

وتمان سىنارىيۇكانى پاڭەياندن ئەندىشەى مەرقى سادە و مەعريفە لاواز دەھەژىنىت، بەمەش ئەگەرى پىكانى ئامانجەكان ئاسانتر و مومكىنتر دەبىت، بەلام ئەمە لە سەرىكدا پەيوەستە بە توانا و لىزانى پاڭەياندنكارەكان لە داپشتنى سىنارىيۇ و گىپرانەوہى حىكايەتەكان، تاوہكو توانا و شارەزايى پاڭەياندنكار لە داپشتنى سىنارىيۇ و گىپرانەوہى حىكايەتەكان زىياتر بىت، ئەوا ئەوہندە ئاستى كارتىكردن لە وەرگىكى مەعريفە لاواز زىياتر دەبىت، بەلام ئىمە لە ئەتموسفىرىكداين كە پاڭەياندنكاران بە ھۆى پووداوە جىاوازەكانى كۆمەلگا (شەرى خۇكوژى بە نموونە) ئەوہندە لىزانن لە داپشتنى سىنارىيۇ و گىپرانەوہى حىكايەت، ئىدى زۆر بە ئاسانى دەتوانن كارىگەرى لە (وەرگىر) بكن، لىرەوہ من واتىگەدەم مىژووى نوئى پاڭەياندننى كوردى، مىژووى داپشتنى سىنارىيۇيە بۆ كرده و پەفتارە سياسىيەكان، گىپرانەوہى حىكايەتەكانە بە شىوہىيەك كە تارادەيەك ھەژارە لە پاستى، لەمبارەيەوہ سەدان پەفتارى تاوانكارى پەى پىدەبرىت كە بە شىوہىيەك سىنارىيۇى بۆ دارىژراوہ، بە ھۆيەوہ ئەندامانى كۆمەلگا سۆزدارى بۆ تاوانكار دەربېن و بىتاوان بەرنەفرەتدەن، جاش و خائىن بە شوپشگىپ و شوپشگىرىش بە جاش و خائىن بىين، قوربانى بە جەلاد و جەلاد بە قوربانى بىين. واتا پاڭەياندن وىنەكان و پاستىيەكان سەراوژوور دەكات، دەيانشىوئىنىت، بە شىوہىيەك وىنەيەك و

پاستىيەكى ناپاستەقىنە بە وىنەيەك و پاستىيەكى پاستەقىنە
پيشاندهدات. ناتوانين باسى پرسى (شىخ زانا) بگەين،
بيئەوئى باسى پۇلى پاگەيانندن بگەين، ئەوان ئەو
ئەتمۆسفىرەيان خۆشکرد كە سىياسەتمەداران و ياساناسان بىر
لە زىندووكردنهوئى بىرىارى سزادانى توندى لە شىوئى لە
سىدارەدان بگەنەو، ئەوان ئەو ئەتمۆسفىرەيان خۆشکرد كە
ئەو ياسايە سەر لە نوئى زىندوو بكرىتەو، لە بەرامبەریشدا
ئەندامانى كۆمەلگا و كەسانى پۇشنىر و سىياسىيەكان و
چالاكقنان و دامەزرارەكانى بوارى كۆمەلگاي مەدەنى و مافى
مروؤ... ھتد، پىرۆتستوى ئەو كىرەيە نەكەن و بىدەنگى لە
بەرامبەر پرسەكە ھەلبىژىرن، واتا قسە نەكەن زىندووكردنهوئى
ئەو بىرارە قبوول بگەن، بەمەش لە شوىنىكدا مەترسى
پاگەيانندن دەردەكەوئت. لىرەوئە پاگەيانندن چەكىكى دوو
سەرەيە، ھەر تەنھا سوودى بۆ كۆمەلگا نىيە، بەلكو لە شوىنى
ناچۆنيەكدا زىانىشى ھەيە، بە بۆچوونى من لىرەدا پاگەيانندن
دوو خەتا دەكات، جارىك زانىارى تەواو بە ھەرگىز نادات و
دەيشارىتەو، جارىكىش بوار بۆ زىندووكردنهوئى بىرىارى
مەترسىدارى لە شىوئى لە سىدارەدان خۆش دەكات، بە ھوى
ئەوئى بوارىكى بىدەنگى گشتى دەپەخسىنىت، كە يارمەتيدەرە
بۆ زىندووكردنهوئى و جىيەجىكردنى بىرارەكە.

* * * *

لەم پرسەدا ھاگەیانە پەڕەوێ لە تیۆرەى دەرگاوان
 کردووە، بەپێى ئەمە جوړىك لە زانیاری بۆلۆدەكاتەو و
 جوړىكیتیش بۆلۆناكاتەو، بەلام بۆلۆکردنەوێ زانیاری چەندە
 مەترسیدارە، بۆلۆنەکردنەوێشى ئەوەندە، ئەو زانیاریانەى
 بۆلۆدەكرێنەو چەند گەرنەگن، ئەوانەى بۆلۆیش ناكړینەو
 ئەوەندە گەرنەگن، بەلام بۆچی گەرنەگن؟ لەبەرئەوێ هەموو
 زانیارییەك پێخۆشكارە بۆ تیگەیشتنى لایەنێكى پرسەكە،
 ئەگەر ئەوانەى شاردارانەتەو بۆلۆكرابانەو، ئەوا خەلك باشتەر
 لە پەهەندەكان و نەینییەكان و كاراكتەرەكانى پرسەكە
 دەگەیشتن، باشتەر لە ھۆكار و لایەنە پەيوەستدارەكانى پرسەكە
 دەگەیشتن، باشتەر لە راستییەكانى پرسەكە دەگەیشتن، ئەو
 زانیارییانەى بۆلۆنەكرانەتەو ئەگەر بۆلۆ بكرێنەو وینەىكی
 پوونتر و ئاشكرا تر بە ھاوالاتى دەبەخشن، بۆیە خەلك مافی
 خۆیەتى تەواوێ زانیارییەكان بزانیت، بزانیت ئایا ئەو گرووپە
 تەنها گرووپێكى تاوانى پێخراوە، یاخود گرووپێكى سیاسییە
 و بۆ مەبەستى سیاسى کاریان کردووە؟ بزانیت ئەندامانى ئەو
 گرووپە پەيوەندیان لەگەڵ كام سیاسى ئەو وڵاتەدا هەبوو؟
 جوړى پەيوەندى ئێوانیان چی بوو؟ ئەندامانى ئەو گرووپە بۆ
 چەند لەو سیاسییانە کاریان کردووە؟ ئاخەر ئیستا ئەگەر
 شتیكى لەو شیوێە هەبێت چۆن دەزانین و پەى پێدەبەین؟
 چۆن زانیاری لەبارەىووە وەردەگیرین؟ دیارە لەو زەمەنیشدا كەم

نه بوون ئەندامانی پارتە سیاسییە جیاجیاکان، که لیڤه و لهوێ قسهیان له سەر هه‌بوونی په‌یوه‌ندی به‌رپرسی پارتەکان له‌گه‌ڵ ئەم گرووپه‌ ده‌کرد، که‌م نه‌بوون ئەو دانیشتنانه‌ی که ئەندامان و لایه‌نگرانی پارتەکان به‌ توانج ئاماژه‌یان بۆ بوونی په‌یوه‌ندی ئەو گرووپه‌ به‌ پارتەکان ده‌کرد، بۆیه‌ خه‌ڵک مافی خۆیه‌تی راستی ئەو پرسانه‌ بزانی‌ت.

کوشتن و له‌ سێنداره‌دانی ئەو گرووپه‌، کوشتن و له‌ سێنداره‌دانی زانیارییه‌ که‌ خه‌ڵک مافی خۆیه‌تی بیزانی‌ت، داخۆ ئەو گرووپه‌ چۆن دروست بوو؟ کێ له‌ پشته‌ی بوو؟ کێ یارمه‌تیداون؟ له‌ کاتی شه‌ری خۆکوژیدا چیان کردووه‌؟ چۆن گه‌شه‌یان کردووه‌؟ چۆن گه‌یشتوونه‌ته‌ ئەو ناسته‌ بی‌نه‌وه‌ی یه‌کی‌تی و پارتی و ده‌زگا ئیستخباراته‌کانیان په‌ی پێبیه‌ن؟ له‌و ولاته‌دا بچوکتێن گرووپ دامه‌زری‌ت که‌ بی‌انه‌وی‌ت سه‌نته‌ری‌ک دابننن، یاخود پۆژنامه‌یه‌ک ده‌رکه‌ن، به‌ که‌مترین کات ئەو ده‌زگا جاسوسیانه‌ پێی ده‌زائن، هه‌ر زوو په‌یوه‌ندیان پێوه‌ ده‌که‌ن، تا بۆشیا‌ن بکری‌ت گه‌رای خۆیان له‌ هه‌ناوی دروست ده‌که‌ن، باشه‌ مانای چیه‌ له‌و واقیعه‌دا گرووپێکی له‌مجۆره‌ مه‌ترسیدار هه‌بی‌ت و ئەو دوو ده‌زگایه‌ش ئاگایان لێنه‌بی‌ت، لۆژیکی نییه‌ وایه‌ بێرکه‌ینه‌وه‌ که‌ پاراستن و زانیاری ئاگاداری گرووپێ (شیخ زانا) نه‌بووبن؟ ئە‌ی ده‌زگا‌کانی حکومه‌تی هه‌ری‌م، ئە‌وانه‌ی به‌رپرسن له‌ ئاسایشی ها‌ولاتیان له‌ کوێی ئەو پرو‌داوه‌دان؟

خه لك مافى خوځه تى بزانیت پوځى ئه و دهزگا بهر پرسانه له و
 پرسه دا چیه؟ ئاخر كارده ساته له ماوه ی چهند سالیكدا
 گروپیكى تاوانكارى پیکخواوى له و چه شنه هه بیئت و دهزگا
 نه منیه کانی حکومهت پیى نه زانن. خه لك مافى خوځه تى بیزانیت
 كه هاوالاتیه كه له پرێك ون ده بیئت و چیدی دیار نامینیت ئه و
 دهزگایانه چ پێوشوینیکیان گرتوته بهر؟ باشه ئه و دهزگایانه
 چوون خه لك دلتیا ده كه نه وه له وه ی ژیانیان سه لامه ته و
 هه په شه ی مهرگیان له سه ر نییه؟ چوون هاوالاتی دلتیا ده كه نه وه
 له وه ی گروپیتری له مشیوه یه نییه؟ خه لك مافى خوځه تى پرسیار
 له کون و قوژبن و هه موو په هه نده په یوه سه ته کانی ئه و پرسه
 بکات و ولامیشی ده ست كه ویت، به لام کاتیك وه لامی ده ست
 ناكه ویت، کاتیك ده بیئت به په له تاوانكاران ده كه ونه بهر
 پراکتیزه کردنی بریارى له سیداره دان، ئه و ده بیئت گومان له وه
 بکات كه مه به ستدارانه ئه و بریاره زیندوو کراوه ته وه، هه ر بۆیه
 من پیموایه مه به ستدارانه له ئیستادا ئه و بریاره
 زیندوو کراوه ته وه.

له سه رێكدا ده بیئت گومانی ئه وه بکهین كه
 زیندوو کردنه وه ی ئه و بریاره و جیبه جیكردنی له سه ر ئه و
 گروپه، مانای وایه ده شیئت ئه وانه ی ده ستیان له پشت
 زیندوو کردنه وه ی ئه و بریاره هه یه، به شیوه یه كه له شیوه كان
 جوړیك له نیوانه په یوه ندیان له گه ل ئه ندامانی ئه و گروپه

هەبىت، لە ھەمانکاتیشدا نەيانەوێت ئاشکرا بێت، بەلکوم ھەر بە نەینى بمىنیتەو و خەلک نەيزانىت، نەگەرنا بوچی دەبىت ئەو بېيارە لەو کاتەدا زیندوو بکرىتەو و بە خیراترین کاتیش لەسەر ئەندامانى ئەو گرووپە پراکتیزە بکرىت؟

ئەم بېيارە لەسەر ئەم گرووپە پراکتیزە دەکرىت، لەبەرئەوێ وەك خوێان جەختى لەسەر دەکەن تاوانکاران، مەزقوژن، دەستیان لە کوشتنى مەزقوژەى، شىوینەرى پەوشى ژيانى کۆمەلگان، زيانى ماددى و پۇحى و مەعنەویيان بە ئەندامانى کۆمەلگا گەياندوو، بەلام لێرەو پەرسىک دیتە پيشەو ئەویش ئايا ئەو بېيارە لەسەر ھەموو تاوانکارىکى لەم جەشەنە و لەسەر ھەموو مەزقوژىک پراکتیزە دەکرىت، يان تەنھا بۆ نەيارانى ئەو دوو پارتە سیاسىيە بالادەستەى، تەنھا بۆ لاىەنگرانى پارتە سیاسىيە ئىسلامىيە توندپەروەکان و تاوانبارە بپيشتەکانە؟ ئەوانەى کۆپى سەزۆک خەلک يا خەمى بەرپەرسىک نین، ئەوانەى لە نێو دیووخانىکدا گەرە نەبوون و ئىستاش ژمارەىەك چەکدارى بە دواو نىيە، ئەگەرنا باشە چەندین کەس ھەى، لە سەرووبەرى شەپى یەکتەکۆژیدا لە نێوان ئەو دوو حزبە بالادەستەى ئىستا ئەو بېيارەيان زیندووکردۆتەو، شایانى ئەوێ لە سىدارە بدرین؟ ئەوانەى بە کۆمەل خەلکیان دەکوشت، ئەوانەى خەلکى سىقیلیان لە گوند و کۆمەلگاگان تۆپباران دەکرد، ئەوانەى لە دەزگا ریکخستە

تایبەکانى ھەردوولا، خەلک و ھەوادار و لایەنگرانى یەکتریان دەرفاند و لە ئاقار و دەرەوێ شارەکان دەیانکوشتن، ئەوانەى گرووپی گوللەبارانکردنى نەیینى شەرى خۆکوژی بوون و لە چیاکان و گردۆلکە و دۆل و پەنادارەکان چەكداریان دەکوشت، ئەوانەى نەخشەى بەسەردادان و کوشتن و تەقینەوویان دادەنا، ئەوانەى زۆر لیژانانە بە سەدان شیۆ ھەولیان دەدا خەلک قوڕ بەسەر و مەلۆیەران بکەن و سەرى گرێدەن، ئایا ئەمانە پەفتاریان ھاو شیۆ و خراپتریشى گرووپی (شىخ زانا) نەبوو؟ ئەى بۆچى قەسەیک لەسەر ئەوانە ناگریت؟ بۆچى ھیچ یاسایەك بە یاسای لە سیدارەدانیشەو ئەمانە ناگریتەو؟ خۆ ئەمانەش تاوانیکى پێکخراو بوو، لە ھەمانکاتیشدا بۆ دەسەلات گرتنەدەست بوو و ھەو گرووپی ناوبراوى لە سیدارەدراو. ئەى ئەوانەى سیخورى پزىمى تۆتالیتیری بەعس بوون و ئیستاش پیگەى ئیدارى و سیاسى بالایان ھەیه و دەستیان لە بە کوشتدانى تاکی کوردی ھەیه، ئەوانەى بە پیش سوپای پزىمى بەعس دەکووتن و لە ناوچە جیا جیاکانى کوردستان تاکی کوردیان دەکوشت، یا پاپیچی مەرگی بە کوەل و ئەنفالیان دەکرد، بۆ قەسە لەسەر ئەوانە ناکەن، خۆ ئەمانەش تاوانیکى پێکخراو بوو، بە زانایانە دەکرا.

لێرەدا دەشیت گومانەکەمان قوول بکەینەو ھەوێ ئەو بریارە مەبەستدارانە لە ئیستا زیندووکرەو تەو و بەسەر ئەو

گروپه تاوانکاره پراکتیزه کراوه، ئەم ڕهفتارهش به پلهی
یه کهم ئامانج لێیهوه شاردهوهی زانیاری بێت له هاوڵاتیان،
ئاشکرا نهبوونی زانیاری بێت بۆ هاوڵاتیان، چونکه به
دنیاییهوه له ئاشکرا بوونی زانیارییهکان، ئیدی ماسکهکان
دهدرێن و راستیهکان وهك خۆیان دهردهکهون، که دهشیته
راستیهکی ناخۆش و بیزراو بێت له لایه ن دهسهلات و پارتە
بالا دهسته کانهوه، لێره شدا دهسهلات شهپی له گهڵ ئەو گروپه
تاوانکاره نییه، به لکو شهپی له گهڵ زانیارییه، شهپی له گهڵ به
نهینی هێشتنه وهی زانیارییه، شهپی له گهڵ ئەوهیه زانیاری
تهواو نهگاته هاوڵاتی، هەر بۆیه ههموو ئەو ڕۆشوینانه
دهگریته بهر که دهبیته کۆسپ و تهگهره له پیش گهیشتهی
زانیاری دروست به هاوڵاتی، هەر له سیناریۆ و حیکایهتی ناو
پراگه یاندنه تایبه تهکانیهوه، هەر له داخستنی ده رگا به پووی
پۆژنامه نووسان و پراگه یاندنی ئازادهوه، هەر له داخستنی ده رگا
به پووی لایه نی سه ره بخۆ و ئەکادیمی وهك زانکۆ، تاوه کو به
په له له سیداره دانی ئەو گروپه. زیندوو کردنه وهی بریاری له
سیداره دان و پراکتیزه کردنی له سه ر ئەو گروپه (بهو خیراییه)
گه وهرترین پرسیاره له باره ی ئەو پرسه وه، له هه مانکاتیشدا
گه وهرترین هه لیه.

به کورتیه که ی له م ئاسته دا ده لێن هه لیه کی گه وهره کراوه
له کوشتن و له سیداره دانی ئەو گروپه، هەر چه نده ئەو هه لیه

مه به سىدارانه يه، چونكه هه ولدراوه به هۆيه وه زانىارى له خه لك
بشاردرى ته وه، پيموايه باشتروا بوو ئه و گرووپه له سىداره
نه درين، تاوه كو هاو لاى زانىارى زياترى له باره يه وه
ده سته وى ت.

* * * *

ئاستى دوهم: تاوان و رهفتار كردن له گه ل تاوانكار

گروپى (شىخ زانا) گروپىكى تاوانكار بوون، له
سىداره دانىش سزاي تاوانه كانيان بوو، بۆيه ئيمه له ئاستى
دوهمدا قسه له سه ر تاوان و چۆنيه تى رهفتار كردن له گه ل
تاوانكار ده كه ين، ئايا تاوان به چه مكه سۆسيۆلۆژييه كه ي چى
ده كه يه ني ت؟ ره گو ريشه ي تاوان كردن بۆ كه ي ده كه رپته وه؟ ئايا
ده توارى ت كۆمه لگايه كه ي ميسالى هه بي ت كه تاوانى تيدا
نه بي ت؟ بۆ كه مكر د نه وه ي تاوان كردن كۆمه لگاكان چيان كر دو وه؟
ئايا له گه ل تپه ره بوونى زه مه ندا چۆن هه ل سو كه وت له گه ل
تاوانكار كرا وه؟ ئايا له سىداره دان سزايه كه ي عه قلانى يه يا خود
پنجه وانه كه يه تى؟... هتد. ئه مانه رستىك پرسىارى گرنگن كاتىك
باسى تاوان و سزا ده كه ين، ده بي ت به سه ريان بكه ي نه وه.

تاوان (Crime) به چه مكه سۆسيۆلۆژييه كه ي برى تى يه له
هه ر كر دارى ك كه مرو ف دژى ياسا و پيسا با وه كانى كۆمه لگا
ده يكات، به شيوه يه كى تر برى تى يه له و كر دار و رهفتارانه ي كه وا

له لایه ن مرقه وه نه نجام ده دریت، دژی بنه ماکانی ئاکاری ژیانی
 کومه لایه تی کومه لگای مروین، له پشت پرودانیان زیان به
 که سیک، لایه نیک، یان کوی کومه لگا ده گه یه نریت. ده شیئت
 واپیناسی تاوان بکه ین که بریتییه له و په فتاره ی که
 ده ستریزژی ده کاته سهر سیسته می کومه لایه تی و نه و به هایه ی
 که به پیوه ی ده بات، ههروه ها (پادکلیف براون) ی کومه لئاس
 پیناسی تاوانی کردووه به و په فتاره ی که عاداتی کومه لگا
 پیشیل ده کات.

چه مکی تاوان له شوینکاتی که وه بۆ شوینکاتی که تر، له دور
 کاتی جیاوازی ناو یه ک شوینیش جیاوازی هه یه، بۆ هه ر یه کی که
 له مانه وه ستایلیکی جیاوازی بیرکردنه وه له به رامبه ر دیارده ی
 تاوان هه یه، دیارده هه یه له شوینکاتی که دا به تاوان ناوزه د
 ده کریئت، هه ر بۆیه سزاشی بۆ داده نریت، به لام په نگه هه مان
 دیارده له شوینکاتی که تر دا به شیوه یه کی ئاسایی سه یر بکریئت
 و به تاوان دانه نریت، به مشیوه یه سزاشی نابیت.

* * * *

تاوان وه کو دیارده یه کی کومه لایه تی په گوپیشه یه کی
 قوولی هه یه، به پیی ریوایه ته ئایینه کان له گه ل بوونی مرقدا
 تاوان بوونی هه یه، دروستبوونی ژیانی مرویی له سه ر زه ویدا له
 بنه مادا هۆکاره کی ده گه ریته وه بۆ تاوانکردن. کاتی که ئاده م و
 حه وا وه کو دوو بوونه وه ری مرویی له بووی حه رامکراو نزیک

ده بڼه وه، ئه وا تاوانیان کردووه، به مهش سزا ددرېن، له
 دهره نجامدا ژيانی مروځايه تی له سر زهوی دهست پيډه کات.
 نه گهر بگه پيښه وه بو ميژووی نووسراو و سرچاوه کانيتر که
 باسی ژيانی مروځ و ږوداوه کان دهکن، نه وا نمونه گه ليکی
 يه کجار زور ددوژينه وه له باره ی نه وه ی مروځ تاوانی کردووه،
 مروځ هر ته نها تاوانی له بهرام بهر بوونه وه ری هاوچه شنی
 (مروځ) نه کردووه، به لکو له بهرام بهر کو ی بوونه وه ره کانی بوون
 و خودی سروشتیش کردووه، هه مووانی له پيښاو خو ی
 به کاره ښاوه و ئيستغال کردووه، (نه مه باسیکی تره له
 شوینکاتیکتر قسه ی له سر دهکین)، ليړه وه يه که تاوان و
 مروځ به يه که وه لکي نراون، مروځ به یی تاوانکردن هه لی
 نه کردووه، ژيانی مروځايه تی له گهل خویدا بواریکی فراوانی بو
 تاوانکردن هه لگرتووه.

* * * *

تاوان وه کو دیار ديه کی کومه لایه تی هه لگری سيما و
 خه سله تی تایبه ته، يه کی که له و خه سله تانه نه وه يه که په يوه سته
 به دوو جه مسر، يه کیکی تاوانکار و يه کیکی تاوان له سر رکراو،
 يه کیکی دهستدریژکار، يه کیکی دهستدریژ له سر رکراو، له
 پرۆسه ی تاوانکردندا که سی تاوانکار سودمه ند و ليډره،
 که سی تاوان له سر رکراو زهره رهنه ند و ليډراوه، نه مه تا نه و
 شوينه ی تاوانکار دهستگیر نه کرا بیټ، به لام کاتيک دهستگیر

دەكرىت، ئىدى پروسەكە بە جۆرىكىتر دەگۆپىت، حوكمى ياسا و سىستەمى دادپەرورەرى دىتە گۆپى، حىسابات و لىكۆلىنەو دەيتەگۆپى، لىرەو ئىدى تاوانكار زەرەرەند دەبىت، تاوان لەسەرکراویش ھەولى گەپانەوى مافەكانى بۆ دەدرىت.

خەسلەتلىكىتر ئەو ھەلە ئەزموونەو دەركەوتوو كە تاوان لەگەل خۆيدا زيان دەھىنىت، ھىچ تاوانىك بەبى زيانگەيانندن بوونى نىيە، ھەر بۆيە دەتوانىن بلىن پەيوەندى تاوان و زيانگەيانندن، پەيوەندىەكى حەتمىيە، لە دەرنجامى تاواندا ھەر دەبىت زيان ئامادە بىت، زيانى تاوانىش جۆراوجۆرە، ئەمەش پەيوەستە بە ئاستەكانى دەستدرىژىکردن، زيان ھەيە ماددىە، ھەشە مەعنەوى و گيانى. ئەگەر دەستدرىژىيەكە بۆ سەر كەلوپەل و ئامىزى ماتريالى بىت، ئەوا زيانەكە ماددى دەبىت، بەلام ئەگەر دەستدرىژىيەكە بۆ سەر خودى مروڤ بىت، ئەوا زيانى مەعنەوى و گيانىيە، ئەمەش ئاستە مەترسیدارەكەى تاوانە.

زيانى تاوان ھەر تەنھا لەسەر كەسى تاوان لەسەرکراو نىيە، بەلكو ئاستى تریشى ھەيە، دەچىتە سەر كۆمەلگا و دەولەت، لەبەرئەوى دیاردەى تاوان دیاردەيەكى زيانگەيەنەرە، بۆيە كۆمەلگاكان و دەولەتەكان بىریان لەوە كردۆتەو پىش لە تاوانکردن بگرن و بە گوێرەى توانا كەمى بكەنەرە، بۆ ئەم مەبەستە بە ستایلى جیا جیا ھەولیانداو، بەلام میژووى ژيانى

مروڤایه تی نه وهی سه لماندوه، که نه بهد نه توانراوه ئه م خواسته بهرجهسته ببیت، چونکه بهردهوام و له هه موو کومه لگایه کدا تاوانی جوړاوجوړ هیه، به ستایلی جوړاوجوړیش په پرهوی لیده کریت، که واکا "ناتوانرایت کومه لگایه کی میسالی هه بیت که تاوانکردنی تیدا نه بیت"، نه مهش پیچه وانه ی خواسته کانی کومه لگا و دهوله ته کانه، له گهل نه وه شدا پهنه گه تارادهیه ک خواسته کان له نه هیشتن و که مکردنه وهی جوړی جیا جیای تاوان (به تایبه تی له کومه لگا پیشکه وتوووه کان) دهسته بهر کرابیت، چونکه هه رووه کو نه وهی زانایان جه ختی لیده کهن، تاوه کو ئاستی پویشنیری کومه لگا و تاکه کانی بهر ز بیت، نه و تاوانکردن کهم ده بیت، به لام نه مه مانای وانیه تاوان بوونی نه بیت تیایاندا، به پیچه وانه وه تاوان له کومه لگا پیشکه وتوووه کان به ستایلی زور لیژانانه و به پلاندانان ده کریت، هه رووه ها گرووی تاوانی پیکخواویشیان به ریژیه که تیدایه، نه مه جگه له تاوانه کانی ده ولت و بهر پرسه کانی که له ژماره نایه ن، بو نمونه تاوانه کانی گنده لی، تاوانی به هه در بردنی سه روه ت و سامانی کومه لگا کان، تاوانه کانی قهرکردنی نه ژادی و په گه زی، تاوانه کانی به کومهل کوشتنی مروڤ له سه ر دهستی دهوله ته مودیرنه کانی وه کو نه مریکا و فره نسا و بهریتانیا و ئه لمانیا. هتد، له مباره یه وه میژووی مروڤایه تی سه دان پووداوی تیدایه

کە دەتوانیشت بە نمونە بهیندریتەو، لەوانە بە کۆمەل
 کوشتنی جولهکەکان لەسەر دەستی ئەلمانەکان و بە کۆمەل
 کوشتنی ئەرمەنەکان لەسەر دەستی تورکەکان و بە کۆمەل
 کوشتنی قیتنامییەکان و یابانییەکان و ئەفغانییەکان لەلایەن
 ئەمریکییەکان و بە کۆمەل کوشتنی لوبنانییەکان و
 فەلەستینییەکان لەلایەن ئیسرائیلییەکان، بە کۆمەل کوشتنی
 کورد لەلایەن عەرەبە شوقینییە بەعسییەکان، جگە لەمە بە
 هەدەربردن و تالانکردنی ولاتانی ئەفریقا لەلایەن فەرەنسا و
 بەریتانیا و ئیتالیا و ولاتە ئیمبریاڵ و داگیرکارەکانیتر، ئەمانە
 هەمووی تاوانی گەورەن و لە میژووی مرقایەتیدا تۆمارکراون،
 ئەگەر لەمبارەیهو تەواوانەکان بژمیرین، ئەوا دەبیست سەدان
 لاپەرە نووسین تەرخان بکەین.

* * * *

بۆ ئەگەری پێگرتن و کەمکردنەوهی تاوان، کۆمەلگا
 هەولیداو ئەندامانی کۆتەرۆل بکات، بۆ ئەمەش مەنزومەیهکی
 قیەمی داناوہ کە بە ھۆیەو بەها و مانا بە کردەوہکان دەدات،
 ئەم مەنزومەیه کۆمەلێک بکە و مەکە، حەلال و حەرام، واتا یاسا
 و پێسایەکی کۆمەلایەتی دیار کردووە، بە ھۆیەو هەولەدات
 تاکەکان ئاراستە و کۆتەرۆل بکات.

ئەم مەنزومەیه هەولەدات ئەو پەفتارانە بیبەها و بیزراو
 بکات کە ناکۆمەلایەتین و زیان بە ئەوانیتری ناو کۆمەلگا

دەگەيەنیت، بە پىچەوانەو ئەو پەفتارانە بە بەها و نرخ دەکات
کە کۆمەلایەتین و تاکەکەس لە پشتییەو زەرەرمەند نابن.

جگە لەمە کۆمەلگا سیستەمیکی یاسایی و دادوهری
داناو، بە شیوەیەك لەسەر هەموو کەسێك پراکتیزە بکریت، لە
هەمانکاتیشدا مافی هەمووان بپاریزریت، واتا سیستەمیکی
یاسایی بۆ کۆتەرۆلکردنی تاکەکان و نەهیشتنی لادانیان، هەر
کەسیکیش لە سیستەمی یاسایی دانراو لابادات، لە پێگەى
دامەزراوەکانى تایبەت بەم بوارە سزا دەدری، کەواتە سزادان
ئەو پێشویەنە کە لە بەرامبەر تاوانکار دەگریتەبەر، بۆ
مەبەستى کۆتەرۆلکردن و نەهیشتنی لادان. سزاکانیش جۆراو
جۆر دەبن، لەوانە (سزای جەستەیی و فیزیکی) وەکو لێدان و لە
سێدارەدان و کوشتن و سەرپرین، (سزای کۆمەلایەتى) وەکو
بێبەشکردن لە هەندیک ماف و ئیمتیازات، (سزای زەوتکردنى
ئازادى) وەکو دەستگیرکردن و دوورخستنه‌وى لە کۆمەلگا،
(سزای دارایی) وەکو پێبژاردن و قەرەبوکردنه‌وى پارە... هتد،
ئەوێشان لە بیر نەچیت هەموو سزادانیك پەهەندیکی دەروونی
لەخۆ دەگریت.

فەلسەفەى سزادان ئیماژەى جیاجیای لەخۆ گرتووه کە
هەندیکى راستەوخۆ و هەندیکى ناپراستەوخۆن، راستەوخۆکە
بۆ تیگەیاندى تاوانکار بەهوى کردەوى خراپەکارى و
تاوانکارى سزادانى بە داوایە، تۆش لەبەر کردەو

تاوانكارىيەكەت دەبىت سزا وەر بگريت، جگە لەمە پيىدەلەيت دەبىت خۆت چاك و بە كۆمەلەيتى بەكەيتەو، جار يىكتريش بىر لە تاوانكارى و خراپەكارى نەكەيتەو، كەواتە لە ديوە پاستەوخۆكەيدا فەلسەفەى سزادان تەمبىگردن و بە كۆمەلەيتىگەردنى تاوانكارە.

لە ديوە ناپاستەوخۆكەيدا فەلسەفەى سزادان ھەلگري مەسئەلەگە بۆ كۆى تاكەكانى نيو كۆمەلگا، كە تيايدا ئاگاداريان دەكاتەو لەو ھى پەفتارى تاوانكارى سزادانى ھەيە، ئەمەش بە سروشتى خۆى پىگريگەردنە لەبەردەم ئەگەرى لادانى تاكەكان، كەواتە ھەولدانە بۆ ئەگەرى كەمكەردنەو ھى پەفتارى ناكۆمەلەيتيانە و نا ياسايانەى تاك لە نيو كۆمەلگادا، لىرەو فەلسەفەى سزادان بۆ كۆمەلگا بىسوود نىيە، بەلام لەبەرئەو ھى سزادان جوړى جياوازى ھەيە، بۆيە ئاستى سوودگەياندنیشى ناچۆنەكە.

* * * *

سزادانى تاوانكار و اتا وەلامدانەو ھى تاوانكار بە پەفتار، و اتا پەفتارگەردن لەگەلەيدا، لەبەرئەو ھى لە نيو ژيانى كۆمەلەيتەيدا جوړى جياوازى سزادان ھەيە، كەواتە پەفتارى ناچۆنەكەيش لەگەل تاوانكار ھەيە، ئەمەش پەيوەستە بە سروشت و تايپى بونیادی كۆمەلەيتى و سیستەمە پەيوەستەكانى، پەيوەستە بە ئاستى گەشەسەندنى كۆمەلگا و

جىھاننىيىنى ۋە مەعرىفەنى باۋى ئەندامەكان، لە مېژتوۋى ژيانى مۇقايەتىدا پىرۋسەنى سىزادانى تاۋانكار لەگەل گۆپزانى سىروشت ۋە تايىپى بونىيادى كۆمەلەيەتنى كۆمەلگەكان، لەگەل گەشەسەندىنى كۆمەلگا ۋە بىر كىرەنەۋە ۋە دىنبايىنى ۋە مەعرىفەنى باۋى مۇقەكان، گۆپزانكارى بەسەر داھاتوۋە، ھەرەكەت ھەندىك سەچاۋەنى زانستى لەۋ بىۋارە نامازەنى پىدەكەن گىرەنگىزىن چەرخە ھەمەجۋرەكانى پەرەسەندىنى سىزا بىرىتىن لە (سەردەمى تۆلەسەندەنەۋە - سەردەمى بەزەيى ۋە مۇقايەتنى - سەردەمى زانستى نوۋى)، لە ھەر يەككىك لەم چەرخانە شىۋازىكى تايىبەتنى سىزا لە بەرامبەر تاۋانكار پەپرەۋ كراۋە.

لە (سەردەمى تۆلەسەندەنەۋە)دا سىزاي تاۋانبار تۆلەسەندەنەۋە بىۋى لىيەۋە، تۆلەسەندەنەۋە يەككى پاستەۋخۇ، ئەمەش لەلەين جەمسەرى تاۋانلىكراۋ بە ئەنجام دەگەيشت. ئەم سەردەمە بە دوۋ قۇناغدا تىپەپىۋە، قۇناغى تۆلەسەندەنەۋەنى تاكى (فەردى)، قۇناغى تۆلەسەندەنەۋەنى گىشتى، لە قۇناغى تۆلەسەندەنەۋەنى تاكى، تاۋانلىكراۋ پاستەۋخۇ تۆلەنى لە تاۋانكار دەكرەۋە، لەمەشدا دوۋ پىگە ھەبۋ، ئەۋانىش يان ھەمان ئەۋ پەقتارەنى لە بەرانبەر دەكرەۋە كە كرەۋىيەتنى، يانىش لەلەينى دارايىيەۋە پارەنى پىدەبىزىرىت. لەم قۇناغدا لەبەرئەۋەنى بەرژەۋەندىيەكانى زىاتىر تاكى بىۋى، مەبەست تاك بەرگىرى لە مافەكانى خۇى دەكرە، بۇيە

تۆلەسەندەنەش تاکی بوو، بەلام لەگەڵ سەرھەلدانی بیرۆکەى بەرژووەندى گشتى، ئیدى کۆمەلگا لە برى تاک بەرگرى لە مافى تاوانلیکراو دەکرد و تۆلەى دەسەندەو، ئەمەش چونکە تاوانکردن زیانەکەى تەنها لەسەر جەمسەرى تاوانلیکراو نەبوو، بەلکو بۆ کۆى کۆمەلگا بوو، بۆیە تۆلەسەندەوێ تاکی بۆ تۆلەسەندەوێ گشتى گۆرا، ئیدى بە مەبەستى سزادانى تاوانبار سزا لە دەزگای کۆمەلایەتى دەردەچوو. لەم قوناغەدا سزاکانى تاوانبار زۆر توندوتیژ بوو، زیاتر جەستەیی بوو لە شیوہى لیدان و لە سیداردەدان، بەلام لەبەرئەوێ ئەمجۆرە سزایانە، نەبوو هۆى کەمکردنەوێ تاوانکردن، بەلکو بە پیچەوانەوێ زیاترى کرد، چونکە کەسە نزیکەکانى کەسى لە سیداردەراو، پەرچەکردارى دوژمنکارانەى دەبوو، ئەوێش وایدەکرد تاوان زیاتر بێت، بۆیە بیرکردنەوێ بۆ چاککردنەوێ تاوانبار سەریھەلدا.

لە (سەردەمى بەزەیی و مۆقاییەتى)دا نۆبەرەى بیرکردنەوێ چاککردنى کۆمەلایەتى تاوانبار سەریھەلدا، ئەم بیرکردنەوێ لە سەرەتادا زیاتر بیرکردنەوێکى فەلسەفى و فکرى بوو، لەلایەن فەیلەسوفانەو مەترح کراو قسەى لەسەر کرا، لەوانەش هەر دوو فەیلەسوفى فەرەنسى (قۆلتیژ - مۆنتیسکیۆ)، ھەروەھا (بیکاربى) ئیتالى و (ھیوم - سمس)ى بەریتانى. ئەم فەیلەسوف و زانایانە پێیانوایە مەبەست لە

سزادانی تاوانبار ئه شکه نه چندان نییه، به لکو پښتانه بو نه هیشتنی دووباره کردنه وهی تاوان، یا نه هیشتنی تاوان کردنی خه لکانیتره. ئه مه فیهله سوفانه پښانویه هیچ سوودیك له سزای توندوتیژ ناکه ویتته وه، ههروه ها له سیداره دان و کوشتنیش هیچ به هیچ ناکات، بویه پیویسته بیر له پښگای چاره سهر کردن بکریته وه.

به لام له (سهردهمی زانستی نوی) دا و له دواى شکست خواردنی سزای قورس و توندوتیژ، پروو کرایه چاک کردن و هه لسه نگاندن، به تاییه تی له دواى سهره لدانى پښازی واقعی که پښیویه کاره تاوانییه کان به ره نجامی بارودوخی کومه لایه تی ده ور بهر و بارودوخی که سی تاوانبار ه که یه، بویه پیویسته بارودوخه کانی (کومه لگا و تاک) له بهر چاو بگیری و چاک کردن هه بی و تاوانبار بگیری ته وه ناو کومه لگا. له م سى سهردهمی که له سهر وه ئاماره مان پیکرد، ده کریت بلین نه و گه شه سهندنه ی میژوو بو مامه له کردن له گه ل تاوانکار به خویه وه بینویه تی، کورت ده کریته وه سهر گوڤینی شیوازی توندوتیژی و توله سهندنه وه له تاوانکار و دوورخستنه وهی له کومه لگا، بو شیوازی چاک کردنه وهی تاوانبار و گیرانه وهی بو ناو کومه لگا.

* * * *

له زه مه نه سهره تاییه کاندای بیرۆکه ی چاک کردنه وهی تاوانبار بوونی نه بووه، به لکو بیرۆکه ی سزادان و توله هه بوو، به وهی

چۆن كۆمەل بە توندى سەيرى تاوانكار بكات و تۆلەى
 لىبكاتەوه، چونكه ئەو بىرۆكەيه باو بووه كه دەلێت "تاوانكار
 چاك نابێتەوه"، هەرۆكو ئەوهى كەسێك شىرپەنجەى هەبێت و
 چاك نەبێتەوه، بۆيه دەبێت بكۆژرێت و لە سىدارە بدرێت، لە
 بووندا پرەش بكرێتەوه، بە مانایەكىتر ئەو بوونەوهرە
 هاوچەشنى شوينىكى جەستەيه كە تووشى شىرپەنجە بووه،
 دەبێت بپرديت و لە جەستەى گشتى بكرێتەوه و فېرى بدرێت،
 بەلام دواتر ئەم ئايديايە لە توندوتىژى و تۆلەسەندنەوه بۆ
 چاكکردن گۆپرا، سەرەتاى ئەم گۆپرانكارىيەش بە هۆى
 سەرھەلدانى بزوتنەوهى كيوكێرس "Quakers" لە ھەريەمى
 پەنسلفانىاى وڵاتى ئەمريكا لە ساڵى 1782 بوو، كە داواى
 دەکرد بەنديخانە بكرێتە شوينى كار، دواتر لە نيوەى يەكەمى
 سەدەى (19) كەنيسە بانگەشەى لادانى سزاي كرد و داواى
 كرد پەپرەوى لە چاكکردنەوهى بەندكراو بكرێت، ھەر لەم
 سەرۆبەرزەشدا ئەم بىرۆكەيه چوو نۆ بوراى ئەدەب و فيكر و
 پۆشنبىريەوه، بە تايبەتى لەلايەن پۆماننووسى فەرەنسى
 (فيكتۆر ھۆگۆ) بە راشكاوانە بىنرا، ئەو لە ساڵى 1828
 پۆمانىكى لەسەر ئەم دياردەيه بە ناوى (دوا پۆژى مەحكوميك)
 نووسى، تيايدا بە ئاشكرا دژايەتى حوكمى لە سىدارەدانى
 تاوانكارى دەکرد و داواى دەکرد ئەو سزايە نەمىنێت. داواى
 ساڵى 1870 بىرۆكەى چاكسازى زياتر بلۆبۆوه، چونكه لەو

سالەدا (چارلس لۇكاس) (تيۆرەى گرتن)ى دانا، ئەم تيۆرەىە لەسەر بنەماى "مرۆڤە بۇچى تاوان دەكات" بوو. لە سالى 1876 لە نيويۆرك كۆنگرەى سنستانى بەسترا، لەم كۆنگرەىەدا كۆمەلىك بنەما و پرنسيپ داندىرا بۇ مامەلەكردن لەگەل تاوانكاران، دواى ئەمە (فيلېپۇ گراماتىكا)ى پروفېسسور (تيۆرى گراماتىكا - بزوتنەوەى داکۆكى كۆمەلەيتى)ى دانا، مېتۆدى ئەم بزوتنەوەىە برىتتېيە لە "هەلۆەشاندىنەوەى ياساى سزاكان و دانانى ياساى داکۆكىكردىنى كۆمەلەيتى لە جىگەى"، فيلېپۇ ئەم تيۆرەى لە سالى 1947 لە كتيبى (بنەماكانى داکۆكىكردىنى كۆمەلەيتى)ى بلاقردۆتەو، يەككە لە تىزەكانى فيلېپۇ ئەوەىە "لە جياتى سزا سەر لە نوى راھاتنەوەى تاكەكەسى دژ بە كۆمەلگا"، ئەمەش بە گرتنەبەرى پيوشووينى كۆمەلەيتى پيويست، بە پشتبەستن بە تويزىنەوەى زانستى ئەزموونگەرى بەربلاو و گشتگىر، هەموو ئەمانە پەيوەستن بەو بزاڤە چاكسازىيەى كەوا لەم سەردەمە سەريەلداو خويان بەسەر واقىعى ژيانى كۆمەلەيتى سەپاندى.

هەر چەندە لە سەرەتادا ئايدياى چاككردىنى تاوانبار گفوتگۆى زۆرى لەسەر هەبوو، بەلام لەبەرئەوەى پوژ لە دواى پوژ لە ولاتاندا لايەنگرانى ئەم بىرۆكەيە پووى لە زيادبوون دەگرد، بۆيە چاككردن بوو بە ئەركيىكى سەرەكى بەندىنخانىەكان، لە دەرەنجامى ئەمەشدا چەند دامەزراويىكى

چاكسازى دەرکەوتن، لەوانە ئەلمىزاي، ئىرلەندى،
بورستالى... هتد.

* * * *

لە سىدارەن جوړىكى سزادانى مروڤه، ئامانچ لىيهوه
كوشتن و لەناودانى ئەو مروڤهيه كه لەبەر ھەر ھۆيهك و بە ھەر
پيوهرىكى كۆمەلايهتى و سياسى لە شوينىكاتىكى ديارىكراودا
بە تاوانكار لە قەلەم دەدرىت. لە ئاستى كردهيدا ميكانيزمى لە
سىدارەدان برىتتايه لە سى دارى بهيهكەبەستراو لە شيوه
چوارچىوهى دەرگای ژوورىك، پەتيك لە ناوهراسنى دارى
سەرھو شۆپووتەو خوارووه، لە شوينىك دادەدرىت كە
ژىرەكەى پانتاييهك لە بۆشايى تىدا بىت بۆ پراكتيزەكردنى
كردەكە، ئەو پەتە مىلى تاوانكارى پىدەبەستريت و پىدەوترىت
(گرىي لە سىدارەدان)، دواى ئەوھى تاوانكار دەبردريتە شوينى
مەبەست، ئەو پەتەى دەخرىت مل، چاوى دەبەستريت، ئىنجا
فرىدەدرىتە خوارووه (پانتاييه بۆشاييهكە)، بۆماوھيهكى
ديارىكراو تاوانكار گيان لە دەست دەدات.

لە سىدارەدان يەكێكە لە كۆتيرىن سزا كە لە بەرامبەر
تاوانكار پەيرەو دەكرىت، ھەر چەندە لە پيش ئەمەدا لە زۆرىك
كۆمەلگاكاندا (بە تايبەتى لە كۆمەلگا ئايينى و تۆتاليتير و
ديكتاتورەكاندا) سزادانى ملپەراندن و جياكردنەوھى كەللەسەر
لە جەستەى تاوانكار بوونى ھەبوو، بەپيى ھەندىك سەرچاوه

لە سەردەمى نویدا يەكەم پرۆسەى لە سێدارەدان لە سالى 1076 لە بەریتانیا سەردەمى (شاوولیم) بە تۆمەتى خیانەتکاریی گەورە لە دژی كەسێك بە ناوى (ولیسسیوف) پراكتیزەكراو. دواتر ئەم جۆرە سزادانە زیاتر پەرەى سەندوو و زۆر لە كۆمەلگاکان پەپرەویان لێكردوو.

لە سێدارەدان توندترین جۆرى سزادانە، چونكە مافی ژيان لە تاوانكار دەسەنیتەو، ئەمەش دەمانخاتە بەردەم پرسىاریكى ئەخلاقی، ئەویش ئایا مڕۆف بۆى هەیه مافی ژيان لە مڕۆف بەسەنیتەو؟

ئەم جۆرى رەفتارکردنە لەگەڵ تاوانكار پەيوەستە بە ئاسى پێشكەوتنى كۆمەلگا و بونیادی كۆمەلایەتى و سیستەمە كۆمەلایەتى و سیاسى و یاساییەكەى، ئەمجۆرە سزادانە تاوەكو ئەمڕۆ لە هەندىك كۆمەلگادا پەپرەو دەكریت، بەلام لە هەندىكیش (بە تايبەتى ئەوروپییەكان) پەپرەو ناكړیت، سەپاندنى سزای لە سێدارەدان ناكۆكى خستۆتە نێوان پەسپۆرانی ئەم بوارە، لەمبارەیهو دەو بۆچوونى پێچەوانە هەیه، یەكێك لەگەڵ و ئەویتر لە دژیەتى، ئەوانەى لەگەڵ سەپاندنیدان پێیانوایە كاریگەرترین سزایە بۆ نەهێشتنى مەترسى لەسەر سیستەمى كۆمەلایەتى و تاكە رێگایەكە بۆ پووبەپووبوونەوێ تاوانى ترسناك و تاوانكارى پڕ مەترسى كە چاكکردن هیچ سوودیكى لێناكەوێتەو لەگەڵیاندا. ئەوانەى لە

دژیدان به سزایه کی ناپه‌وای داده‌نین، چونکه هه‌موو
ده‌روازه‌یه‌ک له‌به‌رده‌م چاککردنی تاوانکار داده‌خات، ئه‌مه‌ش دژ
به ئامانجه‌کانی سزای تاوانه له سیسته‌می کۆمه‌لایه‌تیدا و هیچ
سوودی‌ک به تاک ناگه‌یه‌نی‌ت. هه‌ر بۆیه ئه‌وان پرسیاریکی جیدی
ده‌که‌ن، ئه‌ویش ئایا سزای له سیداره‌دان توانیویه‌تی په‌فتاری
تاوانکاری بنچر بکات؟ توانیویه‌تی کۆمه‌لگایه‌کی دوور له تاوان
بخولقی‌نی‌ت؟ ئه‌م جووری سزادانه هه‌ر ته‌نها ئه‌وه نییه که به
شیویه‌یه‌کی راسته‌وخو تاوانکار ده‌کوژیت، به‌لکو له‌گه‌ل ئه‌ودا به
شیویه‌یه‌کی ناپه‌سته‌وخو کۆمه‌لێک که‌سی چوارده‌وری ده‌کوژیت،
بۆ نمونه له‌لایه‌نی ئابوورییه‌وه، ئه‌گه‌ر تاوانکار ژیا‌نی
خیزانیکی له‌سه‌ر بی‌ت، ئه‌وا بی‌گومان ئه‌و خیزانه شپه‌زه ده‌بی‌ت
و هه‌لده‌وه‌شیته‌وه، له‌ ده‌ره‌نجامی ئه‌وه‌دا ده‌یان دیارده‌ی
نێکه‌تیف و کێشه‌ی کۆمه‌لایه‌تی دروست ده‌بی‌ت. هه‌روه‌ها
له‌لایه‌نی مه‌عنه‌وی و ناوبانگی کۆمه‌لایه‌تییه‌وه که‌سانی
چوارده‌ور و نزیکی تاوانکار تووشی ناو‌زپانیکی زۆر ده‌بن، به
تایبه‌تی له‌ کۆمه‌لگا دواکه‌وتوو و مه‌عریفه‌ لاوازه‌کان، ئه‌وه‌ش
کێشه‌ی ده‌روونی و کۆمه‌لایه‌تی جیا‌جیا‌یان بۆ ده‌خولقی‌نی‌ت،
له‌وانه‌یه جگه‌ له‌مه‌ چه‌ندین ده‌ره‌نجامی خراپتری هه‌بی‌ت که
ده‌شی‌ت له‌ مانه‌وه‌ی تاوانکار و هه‌ل‌دان بۆ چاک‌کردنه‌وه‌ی
هیچیان پوونه‌ده‌ن. لی‌ره‌وه ئه‌گه‌ر تاوانکار قوربانی راسته‌وخوی
سزاکه بی‌ت، ئه‌وا که‌سانی نزیکی تاوانکار قوربانی

ناپاستەوخۆن، بە تايبەتى ئەگەر ئاستى ھۆشیارى كۆمەلگاگە
نزم بىت. (ئەم قەسەيە بۆ پرسى شىخ زاناڭ پاستە)

* * * *

ئاستىكىتىرى ئەو پرسە (گروپى شىخ زانا و لە
سىدارەدان) ئەويە ئەگەر لە كايەى سياسى و ياسايدا بپوا بە
لە سىدارەدانى مروۋ ھەيە، ئەوا لە كۆمەلئاسيدا بپوا بە
چاكسازى ھەيە، واتا ئەگەر لە كايەى سياسيدا سزاي تاوانبار
لە سىدارەدان و كوشتن و لەناودانى، سزايەكى مومكىن و پەوا
بىت، ئەوا لە كۆمەلئاسيدا ئەو كوفرىكى گەورەيە، لە
كۆمەلئاسيدا مروۋ ھەرچەند تاوانكارىش بىت، دەبىت ئىش
لەسەر چاككردنەوى بكرىت، دووبارە ئامادە بكرىتەو و
بگەپىندىتەو ناو كۆمەلگا، واتا بە كۆمەلەيەتى بكرىتەو، ھەر
بۆيە دەزگا سزادەريەكانى كايەى سياسى، لە كايەى
كۆمەلئاسيدا بۆ دەزگاي چاكسازى گۆپاوە.

ئايا نەدەكر ئەندامانى گروپى (شىخ زانا) قەدەرىكىتريان
ھەبووایە جياواز لە سىدارەدان؟ پىموايە ئەندامانى ئەو گروپە
دەكرا لە سىدارە نەدرىن، قەدەرى لەناودان و مەرگيان
پىنەبەخىرىت، بەلكو چاك و بە كۆمەلەيەتى بكرىنەو، دەزانم
ھەناسەى ھەندىك كەس بەو قەسەيە سوار دەبىت و پىيوایە
چاكبوونەوى ئەو كەسانە ئەستەمە، بەلام ئەو بىركردنەويە

ناړاسته، چونکه به لایه نی کهم بواری ئه وه نه دراره هه ولبدریت
 بو چاککردنه ویان، نه زموونی ئه وهش نه کراوه، چونکه تو کاتیک
 ده توانیت ئه و حوکمه بدهیت نه گهر بواری چاککردنه وهت
 ره خساند بیت و نه زموونت کردبیت و دهره نجامه کشت ده ست
 که وتبیت، بویه ئه وه ی پیوایه ناکریت ئه وانه چاک ببنه وه،
 ده بیت پیمان بلیت بوچی ناکریت؟ ده بیت بلیت به پیی کامه
 پیوه و له دهره نجامی کامه تو یژینه وه گه یشته ئه و باوه و
 بیرکردنه وه یه؟

واتیده گهم چون ده کریت مروقیک له ریگای پرۆسه ی
 مه عریفی جوراوجور و پرۆسه ی می شک شوشتنه وه، و
 لیبکریت رهفتاری دوژمنکارانه و ناکومه لایه تیپانه له کومه لگادا
 بنوینیت، چون ده کریت جوریک له رهفتار و بهای ناهیومانی و
 ناکومه لایه تی له لایه ن مروقیکدا به به ها بکریت و هه پمینی بو
 پهیدا بکریت، ئاواش پیچه وانه که ی راسته، واتا ده شیت ئیش
 له سه ر چاکبوونه وه ی ئه و گرووپه مروقه بکریت.

ئه ندامانی ئه و گرووپه بوونه وه ریکی به دهر له مروقه نین،
 ئه مانه ئه گهری چاکبوونه وه یان موسته حیل نییه، ده شکرا ئیش
 له سه ر چاککردنه وه یان بکریت، به لام به به رنامه ی زانستی و به
 تو یژینه وه کردنی به رده وامی ئه و که سانه، ده بوایه ئه و که سانه
 تو یژینه وه یان له سه ر بکریت، ده بوایه بکراپانه بابته تی تو یژینه وه
 له سه رکردن، تاوه کو له ریگایه وه کۆی ئه و پرسانه بزانییت که

بەشدارە لە دروستبوونیان، نەك دووربخزینەو لە
توێژینەوکردنى توێژەرانی بواری كۆمەڵناسى و دەروونناسى،
نەك بە هیچ شیۆهیهك بوار نەدریت پراگەیاندنكاری بێلايهن و
توێژەرى كۆمەڵایەتى و دەروونى كاری زانستى خۆیان لەسەر
ئەم گرووپە بكەن.

* * * * *

دەبێت ئەو راستییە بزانی گرووپى زانا دروستكراو و
هەلەینجراوى واقعی كۆمەڵایەتى ئەو كۆمەڵگایەن، لە ناو
ئەتمۆسفیرى ئەو كۆمەڵگایە ژیاون، ئەو بونیاد و بارودۆخە
كۆمەڵایەتییه دروستكردوون، بە خەلات لە هیچ هەسارەیهكەو
بۆمان نەهاتوو، با كۆمەڵگای كوردی لیبیبەرى نەكەین، چونكە
واقیعی ژیاون لە كۆمەڵگای كوردی واقعیكى توندوتیژە و
مروۆفی توندوتیژی بەرەم دەهینیت، مومكینه كەسانى لەو
خراپتریشى دروستكردوو، بەلام لەبەرئەوێ بە شیۆهیهك لە
شیۆهكان پیاوى حزبە شەپكارەكان و دەزگا
جاسوسییهكانیەتى، قەسیان لەگەڵ نەكردوو و بەو شیۆهیهش
فەزحیان نەكردوو و حوكمیان نەداو. ئەگەرنا با بگەرپێنەو
بۆ سەرەتای شەپى خۆكوژی، بزانی چەندین گرووپى لەمجۆرە
سەر بە پارتى و یەكیتی هەبوون، ئەمانە بە ئاشكرا و بە
عەنتەرى لە پێش چاوى خەلك تاوانى پێخراویان دەكرد،
دەستدریژیان دەكردە سەر مال و حورمەت و كەسایەتى خەلك،

ئەم گروپپانەش ئاشكران و زۆربەى خەلكى ئەو شارە دەزانن
كىن (يئەنەى نامازە بۇ ناوى كەسيان بگەين)، با ئەوئەش لە بىر
نەكەين زۆربەى ئەو سەركرەدە سىياسىيانە و ئەو بەرپرسە
گەورانەى كە ئەمۆ لە كايەى سىياسى كوردیدا ديارن، پۆل
دەگنپن و پىنگەى سىياسى و ئىدارى بەرزيان هەيە، باسى
دادپەرورەى كۆمەلایەتى و چاكە و پیاوئەتى و بەهای مرقاىەتى
دەكەن، ئەوا تاوانكارى بردوویانەتە ئەو شوئەنە، میژووى ئەو
بەرپرسانە میژووى تاوانكارىیە، ئەى ئەو بەرپرسانە بە چى
بەناوبانگبون؟ كامەيە ئىشە باشەكانیان؟ هەندىكیان بەوئەى
دەستى دەچوووە كەلوپەل و مومتەلەكاتى خەلكى كۆمەلگاكەى
و ئاودیوى ولاتانى دەكرد، هەندىك دەستى بەسەر گومرگەكان
دەكرت، هەندىك جەلادەكانیان لە سەحرا و ئاقارەكان خەلكیان
دەكوشت، هەندىك دەچوونە سەر ماله پارەدارەكان و سەررانەیان
لیدەسەندن، ئەو جگە لەوانەى لە گۆرەپانەكان و لە
كوشتارگەكاندا سەدان پۆلە و گەنجى ئەو ولاتەیان دەكوشت،
هەندىك... هەتد، باشە ئەى ئەمانە چىن، ناوى چیان لیبنىن؟
میژووى كەم سەركرەدى كورد هەيە كوشتن و تاوانكارى تیدا
نەبیت، لیژەدا پرسىاریكى گرنگ سەرەلەدات، ئەویش بۆچى
ئاسایىیە بەرپرس و سەركرەدەگەلىك لە زەمەنىكدا تاوانكار بووبن
و دواتر بتوانن كەسىكى ئىدارى و پۆزەتیف بن لە ناو كۆمەلگا،
ئەى بۆچى بۇ تاوانكارەكانى گروپپى زانا ناراستە و ئەستەمە

بە كۆمەلايەتى و چاك ببنەو؟ پيموايه دەكرا قەدەرى ئەو
گرووپە تاوانكارە قەدەرىكىتر بووايه، نەك كوشتن و لە
سیداردان.

بەشیكى زۆر لەسەرکردە و بەرپرسەکانى كۆمەلگای ئیমে
لەسەردەمى جیاجیادا خیانهتیان کردوو، زۆرىك لەوانە بە
هۆى کردە خیانهتکارییهكەى دەستى هەبوو لە كوشتنى
مرۆڤگەلىك لەو وڵاتە، زۆرىك لەوان دەستى هەبوو لە
قورپەسەرکردن و ماڵكاوڵکردنى ژمارەیهكى زۆرى خەلك، هەر لە
دهیهى (60)كانى سەردەمى پابردوو تاوێكو شەپى خۆكوژى
كۆتایى سەدەكە، تا ئەو سەردەمى ئیستا سەدان نمونەى
خیانهتكارى بەرپرس و سەرکردەكان دەبینن، هەر لە
كوشتنەوێ بىگەر تاوێكو دزى و گەندەلى، باشە خێرە دەكرێت
ئەمانە لە خیانهت پاك ببنەو و ببن بە شۆپشگێر، لە دزى و
گەندەلى چاك ببنەو و ببن بە كەسێكى ئىدارى ئەكتیف و
دەستپاك، ئەى بۆچى بۆ گرووپى زانا ناپاستە و ئەستەمە بە
كۆمەلايەتى و چاك ببنەو؟ ئەمە گەورەترین دووفاقىتە لە
پێوەر، لە قیەم، لە ڕەفتار و هەلسوكەوت.

* * * *

برپای لە سیداردانى ئەو گرووپە برپارىكى سیاسییانەى
ئەبستراكتەرە، ئەو برپارە هیندەى سیاسییە، هیندەى مەهامى
سیاسییانەى لە پشتهوێه، ئەوێندە دادوهرى نییه، ئەوێندە

مەھامى دادوھريانىھى لە پىشتەوھ نىيە، ئەمەش ھەلەيەكى گەورەيە، چونكە نابىت بېريارى دامەزراوھ دادوھرييەكان لە ژيەر كاريگەرى دەسەلاتداران و سياسەتكاران دابىت، چونكە لەمەدا سياسەتكاران بە گوێزەى دنيايىنى و خواست و بەرژەوھندى سياسىيەنەى خويان، بېريارى دادوھرانە بەسەر نەيارانىان دەردەكەن و بەرگى دادوھريانىھى لەبەر دەكەن، واتا دامەزراوھ بېريارى دادوھرى لەلایەن سياسەتكاران و دەسەلاتداران بۆ مەبەستى سياسى خواستراو بەكار دەھيئەت. ئەمەش سىستەمى دادوھرى دەخاتە بەردەم پرسیار بەوھى ئايا سىستەمىكى تەندروستە؟ ئايا لە ئاستى چاوپروانى ھاوڵاتیدا؟ ئايا ئامرازىكە بە دەست دەسەلات و مەھامى تايبەتى پى جىبەجى دەكرىت، ياخود سىستەمىكە بۆ دادپەرورەيكردن لە نيوان ھاوڵاتيان و ھىنانە ئاراي دادپەرورەى كۆمەلایەتى و سياسى لە كۆمەلگا؟

ئەمە لەلایەك و لەلایەكىتردا بېريارى لە سىدارەدانى ئەو گرووپە، سەندنەوھى چانسى چاكبوونەوھى لىيان، سەندنەوھى بوارە لە مۆڤگەلىك كە دەشيت بە كۆمەلایەتى بكرىنەوھ، لە ھەمانكاتدا سەندنەوھى چانسى ئىشكرەدى توێژەرى كۆمەلایەتییە، پىگانەدانە بە توێژەرى كۆمەلایەتى بۆ بينىنى پۆلى كاركردى خۆى، ئەمەش مانای مۆنپۆلكردنى كايەى سياسى و دامەزراوھكانىھەتى، بەسەر كايەى كۆمەلایەتى و

دامەزراوەکانى، کەواتە ئێمە لەبەردەم ژيانىکداين که سیستمى سیاسى بە ویستى خوێ دنیاكەى بەرپۆه دەبات، پێگا نادات هیچ سیستمیکتر پۆلى کاریگەرى هەبێت و مەهامەکانى بەرجەستە بکات، پێگا نادات هیچ سیستمیک چاودێرى بکات، قسە لە ھۆکمەکانى بکات، کاتێک سیستمیکیش بەسەر کۆى سیستمە کۆمەڵایەتیەکانیتر دەسەپینرێت، ئەوا ژيانى ئەو کۆمەڵگایە دەکەوێتە بەردەم پەرحەمەتى فەلسەفە و سیستمى سیاسى و دنیابینى سیاسەتکاران و ئەجندای پارتە سیاسییەکانى ئەو وڵاتە، لیڤرەو ئەگەر کۆمەڵگا خاوەنى ئەو سیستمە سیاسى و ئەو دنیابینى سیاسەتمەدار و ئەجندای پارتە سیاسییانە بێت، ئەوا دەبێت بزانی که ژيانى مەدەنیانەى مەزۆفەکانى لە مەترسیدایە، لە کۆمەڵگای ئێمەدا هیندەى ژيانى مەدەنیانە لە مەترسیدایە، هیچ شتێک لە مەترسیدا نییە، ئەوەش فەلجى فەلسەفە و سیستمى سیاسى و دنیابینى سیاسەتکاران و ئەجندای پارتە سیاسییەکان نمایش دەکات، ئەوان با ھەر باسى کۆمەڵگایەكى مۆدێرن بکەن، کە پریەتى لە ئازادى تەك و مافى مەزۆف و سەرورەى یاسا، دواچار ئەو قسانە تەنھا بۆ ماسک و خۆجوانکردنە، بۆ خۆپازاندنەو، ئەگەرنا بەکارخستنەوێ پریارى لە سێدارەدان تەنھا لە سیستمە سیاسییەکانى لە شیوەى پزێمى دیکتاتۆر و شۆفینیسى و پاسیستەکانى سەرەمە جیاوازیەکانى ژيان بوونى ھەیە، ئەو

سیستمه سیاسییانه ی که مروّف بېبه هاترین بوونه وهره له لایاندا، بویه ئه م بریاره سیستمی سیاسی کومه لگای ئیمه به سیستمیکی دیکاتور و توتالیتیر نمایش دهکات، ئه مهش نیگه تیغیه تی ئه و بریاره پیشان دهدات.

* * * *

ئاستی سییه م: دروستکردنی جه لاد

ئاستیکیتی ئه و بریاره خو به خو دروستکردنی جه لاده، چونکه بو پراکتیزه کردنی ئه و بریاره پیویست به کاراکتیره، ئه و کاراکتیرهش پوولی جه لاد ده بینیت، به لام جه لاد چیه؟ وهزیه ی کومه لایه تی جه لاد چیه؟ داخو ئه و وهزیه یه چ جوړه مروّفیک ده خوازیت، یا به مانایه کیت ده بیت تایبه تمه ندی و خه سلته کانی ئه و مروّفه چی بیت؟.

جه لاد چه مکیکه که ئامارّه بو کاراکتیریک دهکات که له پرؤسه یه کدا ئه رکیک ده گیریت، ئه ویش پرؤسه ی سزادانی مروّفیکه که حکومدراوه، له زوړترین باردا پرؤسه ی کوشتنی ئه و مروّفه یه که له لایه ن ده سه لاتداران و سیستمی یاساییه وه حکومی له ناودان و له سیداره دانی دراوه، جه لاد ئه و کاراکتیره یه که هر دوو پیکهاته پیکهینه ره گرنگه که ی (پوچ و جهسته) مروّفیک لیکجیا دهکاته وه، کاراکتیریکه له چه ند چرکه ساتیکدا مروّفیک له ژبان دیلیت دهکات، که واته جه لاد ئه و

که‌سه‌یه که که‌سیکیتر له‌ناو ده‌دات و له بووندا نه‌فی ده‌کات. جه‌لاد ئه‌و که‌سه‌یه که له‌گه‌ل کوشتن و کاره‌سات ده‌ژییت، ژیا‌نی خۆی له‌سه‌ر که‌لله‌سه‌ری که‌سانیت‌ر بی‌نا ده‌کات، مالی خۆی له‌سه‌ر خۆینی که‌سانیت‌ر بو‌نیاد ده‌نیّت، به‌ مانایه‌کیتر به‌ کوشتنی که‌سانیت‌ر ئه‌و ده‌ژییت، به‌ له‌ناودانی که‌سانیت‌ر ئه‌و درێژه به‌ ژیا‌نی خۆی ده‌دات.

* * * *

له‌به‌رئه‌وه‌ی جه‌لاد ده‌بیّت که‌سیک له‌ناو بدات، بۆیه بوونی جه‌لاد په‌یوه‌سته به‌ بوونی قوربا‌نی، که‌واته‌ بو ئه‌وه‌ی جه‌لاد ده‌بیّت، ده‌بیّت قوربا‌نی ده‌بیّت، هه‌ر بۆیه جه‌لاد و قوربا‌نی دوو جه‌مسه‌ری ته‌واوکه‌ری پرۆسه‌که‌ن. چه‌مکی جه‌لاد و قوربا‌نی له‌گه‌ل به‌سه‌رچه‌وونی زه‌مه‌ندا شی‌وازی جیا‌وازی به‌خۆوه‌ گرتووه‌، چۆن جه‌لادی جیا‌وازه‌یه‌، ئه‌وا قوربا‌نی جیا‌وازی‌ش هه‌یه‌. ده‌شیّت که‌سی له‌ناودراو تاوانکار بیّت و به‌پیی حوکه‌مکانی سیسته‌می کۆمه‌لایه‌تی یا سیاسی یا ئایینی سزا بدریّت، هه‌روه‌ها ده‌شیّت قوربا‌نی بیّت. له‌ میژووی نووسراوی مرو‌قايه‌تیدا چه‌ندین که‌س ده‌دۆزینه‌وه‌ که‌ بوونه‌ته‌ قوربا‌نی و له‌ سی‌داره‌ دراو، زۆر شو‌رش‌گێڕ هه‌یه‌ به‌رگی خیا‌نه‌تکاریا‌ن له‌به‌رکردوون و سزایاندان، مه‌رج نییه‌ ئه‌وانه‌ تاوانبار بووبن، به‌لکو ته‌نها نه‌یاری ده‌سه‌لّات و سیسته‌می سیاسی و کۆمه‌لایه‌تی و شی‌وازی حوکه‌مکردنی کۆمه‌لگا بوون.

وه‌زیفه‌ی جه‌لاد سزادان و ئازاردانی ئه‌و که‌سه‌یه (تاوانکار یا قوربانی) که له ژێر ده‌ستیدایه، ئه‌و له‌ ساته‌وه‌ختی پراکسیس (موماره‌سه) کردنی ئه‌رکه‌که‌ی جگه له ئازاردانی ئه‌و که‌سه هیچ‌تری له‌ خه‌یالدا نییه، ئه‌و وه‌کو هه‌ر که‌سی‌کتری ناو کۆمه‌لگا په‌یره‌وی له‌ پراکتیزه‌کردنی ئه‌رکی سه‌رشانی ده‌کات، کرده‌یه‌ک به‌ ئه‌نجام ده‌گه‌یه‌نێت له‌ ناو دیارده‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تیدا، له‌لای جه‌لاد گرنگ نییه ئه‌و که‌سه‌ی له‌ ژێر ده‌ستییه‌تی و سزای ده‌دات تاوانکاره یا قوربانی، چون ئه‌و که‌سیکه وه‌زیفه‌ی ئامیژکی بیه‌ست ده‌بینیت، ئه‌و بیرناکاته‌وه له‌و کێشه‌یه، پێویستی‌شی پێ نییه، چونکه سروشتی ئه‌رکه‌که‌ی ئه‌وه‌یه که ته‌نها کرده‌وه به‌ ئه‌نجام بگه‌یه‌نێت، ته‌نها فه‌رمان جێبه‌جێ بکات، نه‌وه‌کو بیر بکاته‌وه له‌وه‌ی ده‌یکات، بیر بکاته‌وه له‌وه‌ی ده‌ره‌نجامی ئه‌و کرده‌یه‌ی چیه، ئه‌گه‌ر بیریش بکاته‌وه ته‌نها له‌وه‌یه که چون حوكمی دراو له‌سه‌ر که‌سه‌که پراکتیزه بکات، ئه‌وه‌ش یه‌کیکه له‌ تایبه‌تمه‌ندییه‌کانی کاراکته‌ری جه‌لاد.

* * * *

جه‌لاد کێشه‌یه‌کی گه‌وره‌ی له‌گه‌ڵ وێژداندا هه‌یه، ئه‌و په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ وێژداندا زۆر ناخۆشه، تاسه‌ر ئێسقان نا‌ته‌بایه له‌گه‌ڵیدا، له‌ شه‌پێکی ده‌سته‌ویه‌خه‌دایه له‌گه‌ڵیدا، تا ئه‌و کاته‌ی بتوانیست وێژدان فه‌رامۆش بکات، ئه‌وا ده‌توانیست بی

خۆسەرکۆنەکردن و گازار چەشتن ساتەکانى تەمەنى بەسەر
ببات، بەلام کاتىک وىژدان لىى بە دەنگ دىت، ئىدى خۆى
سەرکۆنە دەکات، لەمەدا تووشى کىشەى دەروونى دەبىت، کەم
جەلاد ھەيە کىشەى دەروونى نەبىت، کەم جەلاد ھەيە بەبى
خۆسەرگەرمکردن بتوانىت ساتەکانى تەمەنى بژىت، جەلاد
شەوانە بۆ نووستن، بۆ لە بىرچوونەوہى پووداوہکان، بۆ
فەرامۆشکردنى کارەساتەکان، پەر دەداتە ماددەى بىھۆشکەر،
ئەوئەندەى جەلاد ماددەى بىھۆشکەرى پىويستە، ھىچ
بوونەوہرىکىتر پىويستى نىيە.

جەلاد ژيانىک دەژىت لەوہ ناچىت ھىچ بوونەوہرىک
ئىرەيى پى ببات، بۆ سەلماندى ئەو قسەيە جەلادىکى مەغرىبى
دەللىت "کابوسم ھەيە، خەوم شىواوہ، بەردەوام ژانە سەرم
ھەيە، ھەست بە نامۆيى دەکەم، ھەست بە زەللىلى و دلەپاوکى
دەکەم، وا ھەست دەکەم کۆمەلگا منى فرىداوہ، بەردەوام خۆم
بە پروتى دەبينم، وا ھەست دەکەم دەمەوى بناغەى مائەکەم
لەسەر کەللەسەرى مرقەکاندا بونىادبنىم، جا ئەوئەندەى خۆليان
بەسەردا دەکەم، ئەوان دووبارە دەردەکەونەوہ، لە خەو پادەبم و
ھاوار دەکەم، ئارەق ھەموو گيانى داگرتوہ"، لەم دانپيانانەدا
بۆمان دەردەکەوتىت کە جەلاد چ ژيانىک دەژىت.

با لە چەند چرکەساتىکى کورت و بە خەيال خۆمان بکەينە
شوينى جەلادەکان، با پۆلى جەلاد بىبينىن، چەند ئەستەمە

هه زمکردنی دیمه نیک که تئیدا تۆ به تهنه پهنجه نان به
کاره بایهک، یا خود پهنجه نان به په لاپیتکه سی تفهنگیک،
مرۆقیکتر له ژیان دیلیتکهیت، چه ند ئهسته مه مرۆقیک به
جووله یه کی جهسته یی تۆ له چرکه ساتیکی دیاریکراودا له ژیان
نه فی بئته وه، ببیته کاراکته ریکی نیو یاده وه ری مرۆقه کانی
دهوروبه ری خۆی. به لهقه یه کی تۆ له کورسییه ک مرۆقیک بکه یته
ناو دهفته ری یاده وه رییه کانی دهوروبه ر و که سه نزیکه کانی.

* * * *

له میژووی مرۆقایه تیدا هه زاران جه لاد بوونی هه یه،
ههروه ک سه دان شیواز و ته نکیکی کاری جه لادیانه ش بوونی
هه یه، له گه ل به سه رچوونی زه مه ندا کاری جه لادیانه و
ته نکیکی سزادان گه شه یسه ندوه، نه مه ش به پیی بیرکردنه وه ی
باوی کۆمه لگا کان بووه، له سه ره تادا هه ندیکجار په له کان
(دهست و قاچ) ی که سی سزادراویان له دوو یا چوار و لاخی
جیاواز به ستاوه ته وه و به ئاراسته ی پیچه وانه ی یه کتر
پایانگیشاوان، تاوه کو جهسته ی له به ری ه کتر دردیته، (بۆ ئه مه
سه یری کۆتیرۆل و سزای میشتیل فۆکۆ بکه).

هه ندیکجار له پیش چاوی خه لک به ته ور له سه ره مه قسه له
سه ری تاوانکار یا قوربانییان په راندوه و له جهسته یان
جیاکردۆته وه، بۆ ئه مه ده توانین برینی سه ری (چارلسی یه کهم
و ماری شارنی سکۆتله ندا) به نمونه له پال سه دان نمونه ی

دیکە لەو بوارەدا بەئیننەو، ئەم تەکنیکە وردە وردە
پەرەیسەند، تا گەشتۆتە ئەوێ بە (ژەر، چەك، دەرزی،
کارەبا... هتد) پۆخ لە جەستەى کەسە کە دەرکەن و بیکوژن،
هەموو ئەمانە مانای ئەوێ بەردەوام ئامێر و تەکنیکی
سزادانی تاوانکار یا قوربانی لە گۆرانددا بوو و لەگەڵ
بەرەوپێشچوونی کۆمەلگا ئەوانیش گۆرانکارییان بەسەردا
هاتوو.

* * * *

لە کۆندا هەمیشە ئەو کەسە دەرکرا جەلاد کە جەستەىەکی
پتەو و بەهێزی هەبوا، چونکە ئەم وەزىفەى پێویستی بەم
تایبەتمەندییە هەبوو، بەلام لەگەڵ گەشەسەندنى ئامێرى
تەکنۆلۆژى و تەکنیکی لەناودانى (تاوانبار یا قوربانی)، ئیدی
پێویست بەو تایبەتمەندییە ناکات، ئیدی گەرنگ نییە جەلاد لە
پووی جەستەىیەو بەهێزە یا بیهێز، قەلەو یا لاوان، بەلکو
گەرنگە فەرمانەکان جێبەجێ بکات و تایبەتمەندیەکانى تری تیدا
بێت.

* * * *

لە میژووی ژىانی مرویددا جەلاد شیوازی جوړاوجوړى
بەخۆوەگرتوو، کاراکتەریک هەیه بە شیوہیەکی فەرمى بەلام
بەنەینى (لەبەر هەندیک ئیعتبارات) وەزىفەى جەلادە، ئەمە

جه لادی دهسه لاته و به پریاری له سهرووی خویه وه پراکسیسی
 ئه رکه که ی دهکات، به لام جه لادی نادیار هه یه، جه لاد هه یه به
 فهرمی ئه و ئه رکه ی نییه، که چی پراکسیسی ئه رکی جه لادیانه
 دهکات، له نیو خیزانه کانی کۆمه لگا پیاوسالاره کان (کورد به
 نمونه)، به رده وام پیاو جه لاده به سه ر ژن و منداله کانی،
 هه رچه ند ئه م جه لادبوونه ی پیاو به فهرمی نییه، به لام ئاستیکی
 زۆر قوولی هه یه و پانتاییه کی فراوانی له ژبانی خیزان و
 ئه ندامه کان داگیر کردوه، چاوسوور کردنه وه و سوکایه تیکردن
 و لیدان و ئه تککردن و کوشتنی په گه زی می (ژن و کچ) به
 دهست پیاو (که به ژماره نایهت)، دیارترین نمونه ی
 جه لادبوونی پیاو له کۆمه لگای پاتریارکی دهسه لاته گه را نمایش
 دهکات. ئه مهش جوړیکی نادیار ی جه لاده له نیو کۆمه لگا که له
 ژماره نایه ن و زۆرن.

* * * *

وا پراها تووین که جه لاد ته نها که سێک بیئت و سزا یا نازاری
 که سیکیت بدات، به لام له راستیدا دهشیئت جه لاد خوی له سه ر
 شیوازی گرووپ و پارت و دهوله تیش به یان بکات، بۆ نمونه
 گرووپی (شیخ زانا) له سه ریکدا جه لادن، پارتیک له کاتی
 شه پیدایه سه ر پارتیکی بچووکت جه لادن، دهشیئت سزادانی
 دهوله تیک یا کۆمه لگایه ک له لایه ن دهوله تیکیت و کۆمه لگایه کیت
 سزایه کی جه لادیانه بیئت، کاتیک دهوله تیکیت یا کۆمه لگایه کت

داگیر دەکات و دەیچەوسینیتەو، یا بایکۆتى دەکاتە سەر و لە
نیو بەندینخانەییەکی گەورە (کە ولاتەکیەتی) بەندی دەکات و
بە دنیای دەرەوێ دەچرینیت و بە تەواوی جیای دەکاتەو،
ئەو دەک ئەو وایە تو گەلیک بخەیتە ناو بەندینخانەییەکی
گەورە و پۆژانە دەک جەلادیك سزایان بەدیت و برسی و تینویان
بکەیت، سەرەنجام یەکە یەکە بیانکوژیت، ئەى نەبوونی ئاو و
کارەبا و خزمەتگوزاری کۆمەلایەتی و تەندروستی و گەیانندن
مانای پاستەقینەى بەندینخانە نابەخشی؟ ئەى پچراندنى مرۆف
بە دنیای دەرەوێ کۆمەلگاکەى مانای بەندینخانە نابەخشی؟
ئەى لیدان لە کاتى ناچۆنیەك و لە کتوپر مانای بەندینخانە
ناگەییەنیت؟ ئەى ئازاردانى زنجیرئاسا بیپسانەوێ خەلک مانای
بەندینخانە ناگەییەنیت؟ دیارە لەوبارەییەو نمونە گەلیک زۆرە
پێویست بە ئامارە پیکردن ناکات. لەو پروانگەییەو زۆریک لە
دەولەتە پۆژئاواییەکان بەردەوام لەسەر دەولەتان و
کۆمەلگاکانى ئەفریقا و ئاسیا و ئەمریکای لاتین جەلادبوون،
بەشیکی زۆری ژيانى ئەو دەولەتە پۆژئاواییانە ژيانى
جەلادییانە، ئەوان لە میژووی خوێاندا تائیستا نەیاننوانیوو
هەلکەن بە بێئەوێ جەلادبن، ئەوان نووقمى نیو سیفەتى
جەلادییانە بوون، تائیستاش نەیاننوانیوو تەپوتۆزى
سیفەتى جەلادییانە لە خوێان بکەنەو، ئەوێ ئیستا ئەمریکا
لە عێراق و ئەفغانستان و سوێمال و هەندیک ولاتى دیکە

دەیکات، هیچ نییه جگە لە جەلادبوونی، هیچ نمایش ناکات جگە لە جەلادبوونی ئەمریکا نەبێت. بەهەمان شیۆه بۆ بەریتانیا و ئیسرائیل و تورکیا... ھتد، جگە لە جەلادبوونی رژیمی بەعس بەسەرگەلی کورد کە نمونە یەکی بەرھەستی زۆر نزیکە لە ئێمە.

* * * *

لە میژووی نووسراودا بە تاییبەتی لە سەدەکانی ناوھەرست لە ئەوروپا یاری جۆراوجۆری جەلادیانە ھەبوو، یاری جۆراوجۆری مەرگی ھەبوو، بە تاییبەتی ئەوانەى لە ناو یاریگا (arena) کان دەبینرا، ئەو یارییانە پرنسیپ و یاسای تاییبەتی ھەبوو، لە گرتگرتینیان ئەو یەکیک (جەنگاوەرێک) ئەوێتر بکوژیت و لەناووبات، لەو یارییانەدا ھەموو یاریچییک بۆ ئەوێتر جەلاد بوو، دیسان ھەموو بۆ یەکتەر قوربانی بوو، لە کاتی ئەو یارییانەدا جەماوەریکی زۆر دادەنیشتن، چیژ و خوشییان لە یاری قوربانی و جەلاد دەبینی، بە مردن و کوشتنی یاریچییک دلخۆش دەبوون، پێدەکەنین و فیکەیان لێدەدات، بە قوربانیبوونی کەسیک و جەلادبوونی کەسیک دلخۆش دەبوون، لەم یارییەدا ئەو یەکیک جەلاد بێ، بە یانی دەبوو قوربانی، چونکە جەلادیکی لەو باشتر و بە تواناتر دەھاتە مەیدانی یارییەکە. ھەر بۆیە لە میژووی مرقایەتیدا بە ھزاران شیۆه جەلاد و قوربانی دەبینرێن.

* * * *

هه‌ميشه جەلاد پەيوەستە بە دەسەلاتى بەرپۆهەرى
 كۆمەلگا، هه‌ميشه جەلاد لەگەڵ دەسەلات بووه، كەم دەسەلات
 هەبووه پێويستى بە جەلاد و پياوكوژ نەبوو بێت، لە شۆيئيكد
 جەلاد ئىمارەتەى بۆ دەسەلات، دەسەلات لە رێگەى جەلادەوه
 درێژە بە تەمەنى خۆى دەدات، بەو پێى نەيارەكان و
 دوژمنەكانى لە ناو دەبات، بەلام ئايا بەردەوام يەكجۆرە
 دەسەلات هەبووه؟ بێگومان نەخێر گۆرپانكارى بەسەردا هاتوو،
 لێرەوه چۆن دەسەلات گۆرپانكارى بەسەردا هاتوو، ئاواش
 جەلاد، زۆرجار لەگەڵ نەمانى دەسەلاتيكد جەلادەكانيش
 هەمان چارەنوسيان هەبووه، لە ميژوودا زۆرجار دواى
 پروخانيان دەسەلات و جەلاد پێكەوه لەلایەن نەيارەكانيان
 حكومكران، بەمەش جەلاد و قورباني شۆيئيان لە پڕۆسەكەدا
 گۆرپاوه، بەو مانایەى ئەوانەى دوينى جەلاد بوون ئيمپرو
 قورباني، بە پێچەوانەشەوه ئەوانەى دوينى قورباني ئيمپرو
 جەلاد، دەشيت بەيانيش هاوكيشەكە بە شيوەيەكيتەر بگۆرپت
 كە ئەمە زياتر پەيوەستە بە حوكمەكانى بەياني.

لە پرسى شىخ زانادا ئەو پرسە بە تەواوى
 دەسەلميندريت، ئەو گرووپە لە جيکەوتەى هاوكيشەكەدا
 دوينى جەلاد بوون، ئيمپروش قورباني، دوينى وەكو جەلاد
 خەلکيان دەكوشت، ئيمپروش وەكو قورباني (يا تاوانكار)
 دەكوژين، گرووپى (شىخ زانا) دوينى دەسەلاتيان هەبوو،

خه لکیان دهکوش، ئیمپروش که دهسه لاتیان نییه دهکورژین،
دوینی سهر و جهستی خه لکیان لیجیا دهکردهوه، ئیمپروش
له سیداره دهرین، ئهوهیه که زهمن ناوهستی و میژوو
حوکمی خوئی دهوات، به لام له بیر نهکهین میژوو له حوکمی
خویدا بهردهوام لهگه له بههیزهکانه.

* * * *

له پاستیدا قهسه کردن له سهر پرسی جهلاد زور لهوه زیاتر
هه لدهگریت که لیژدها باسمان کردووه، به لام لیژدها جییده هیلین
و دهچینه سهر مه بهستی وتاره که، ئه ویش ئهوهیه په رله مانی
کوردستان به زیندوو کردنه وهی ئه و بریاره ی ناپاسته وخو
هه ولیداو جهلاد دروست بکات. پرسیار لیژدها ئهوهیه ئایا ئه و
واقیعه کومه لایه تی و سیاسی و کولتورییه ی کومه لگای ئیمه
جهلادی که م تیا به؟ ئایا ئه و واقیعه پیویستی به وه هیه بریاری
وای بو دهر بگریت که جهلاد دروست بیت؟ ئایا له کویدا گرنگه
ئه و بریاره دهر بگریت؟ خو له نه زمونه وه دهر که وتوووه
زهرووره تی دهر کردنی ههر بریاریک دهگه ریته وه بو ئه مرهکانی
واقیعی کومه لایه تی کومه لگا، واتا واقیعی کومه لایه تی
دهیسه پینیت، به لام ئایا واقیعی ئه و کومه لگایه ئه و بریاره ی
زهرووره؟ باشه خو په رله مانی کوردستان کادیر و پسپوپی
بواری مافناسی تیدایه، خو کهسانی وای تیدایه ریکلامی مافی
مروقه و ژبانی مه دهنیانه و شارستانییه دهکات، باشه ئه و

بىر يارە و ئەو حوكمە لەگەل كام لەم بوارانە دەگونجىت، زۆربەي
 ھەرە زۆرى ولاتە پىشكە وتوۋەكانى دنيا لە سىستەمى دادوهرى
 و ياساىي خۇيان ئەو حوكمەيان نەھىشتوۋە، ديارە ئەمەش لە
 خۇپا نەبوۋە، بەلكو زەرورەتتىكى مېژوويى بوۋە، لە
 دەرەنجامى چەندىن كۆپ و سىمىنار و كۆنفرانسى گەرە بوۋە،
 ئەي بۇچى ئىمە تازە زىندوۋى دەكەينەۋە، ئىمە لە سەرىكدا
 دەلىل كار بۇ بە مەدەنىكردن و بە مۇدىرنكردنى كۆمەلگا
 دەكەين، لە سەرىكتىرىشدا بىر يارى حوكمى لە سىدارەدان
 زىندوۋ دەكەينەۋە، ئەو گەرەترىن دووفاقىيەتى كۆمەلگاي
 ئىمە پىشان دەدات، زىندوۋكردنەۋەي ئەو بىر يارە ھەر چەندە لە
 سەرىكدا ئامازەيە بۇ زىندوۋكردنەۋەي جەلاد، ئەو
 ئامازەيەكىشە بۇ ئەۋەي مافناس و پەرلەمانتار و كادىرانى
 مۇدىرنخواز بە ئاراستەيەك سەد و ھەشتا پلە پىچەۋانەي قسەو
 گوفتار و رىكلامەكانيان ھەنگاۋ دەنن.

واتىدەگەم لەم پرسەۋە ئەو نەئىنىيەمان بۇ ئاشكرا دەبىت
 كە بۇچى لە ماۋەي ئەو (14) سالەي پابردوۋدا پەرلەمانتاران
 تەنھا كاراكتەرىك بوون بۇ دەست بەرزكردنەۋە، تەنھا
 كاراكتەرىك بوون بۇ پىكرەنەۋەي بۇشايى سەر كورسىيەك،
 تىدەگەين بۇچى پەرلەمانتاران كاراكتەرىكى بىبەرەم بوون،
 بۇچى بىكارىگەرى بوون لەسەر كۆمەلگا، تىدەگەين بۇچى ئەو
 بىنايەي پەرلەمان جگە لە شوئىنىك بۇ چاي خواردنەۋە و يەكتر

بينين و به‌خه‌ساردانى سه‌روه‌تى ئه‌و كۆمه‌لگايه‌ هيجيت نه‌بوو،
بوچى ئه‌و باله‌خانه‌ و ئه‌و په‌رله‌مانتارانه‌ نه‌يانتوانى باوه‌رى
خه‌لك به‌ده‌ست به‌يفن.

له‌م پرسه‌وه‌ بو‌مان ده‌رده‌كه‌ويت كه‌ بيركردنه‌وه‌ و
دنيايينى ئه‌و په‌رله‌منتارانه‌ له‌ چ ئاستيكدايه‌، بو‌يه‌ به‌دنيايييه‌وه‌
ده‌ليم ناييت برياره‌ چاره‌نووسسازه‌كان بدريته‌ ده‌ست ئه‌و
كاراكته‌رانه‌، چي‌دى ناييت ئه‌وانه‌ بريارى چاره‌نووسساز و
يه‌كلايكه‌ره‌وه‌ له‌سه‌ر ژيانى كۆمه‌لايه‌تى كۆمه‌لگاي كوردى
بده‌ن. چونكه‌ كۆمه‌لگا ئيمه‌ پيوستى به‌وه‌يه‌ بريارى وا
ده‌ربكريت كه‌ جه‌لاد كه‌مكاته‌وه‌، نه‌وه‌كو به‌ پيچه‌وانه‌وه‌ جه‌لاد
زياد بكات.

بوچى ئاسانه‌ زيندووكرده‌وه‌ى بريارى له‌ سي‌داره‌دان و
كوشتنى كه‌سانيك كه‌ هه‌له‌يان كردووه‌؟ ئاخ‌ر ئه‌و كه‌سانه‌
ئه‌گه‌رى چاكبوونه‌وه‌يان هه‌يه‌، واتي‌ده‌گه‌م كه‌سانيك نه‌گه‌ر
مرو‌قدوست بن، ئاسان ناييت له‌لايان كه‌ بريارى له‌ سي‌داره‌دان
زيندووكه‌نه‌وه‌، به‌ پيچه‌وانه‌شه‌وه‌ هه‌ر پراسته‌. باشه‌
په‌رله‌مانتاره‌كان بو‌ قسه‌يان له‌سه‌ر كه‌مكردنه‌وه‌ى جه‌لاد و
پياو‌كوژه‌كاني كوردستان نيه‌، بو‌ بريار له‌سه‌ر دز و جه‌رده‌ و
فاسده‌كاني كوردستان ده‌رناكه‌ن؟

به‌و برياره‌يدا په‌رله‌مان ده‌يسه‌لميني‌ت كه‌ په‌رله‌مانى
كۆمه‌لگا و ئه‌ندامانى نيه‌، به‌لكو په‌رله‌مانى ده‌سه‌لاتى سياسى

و گرووپه سیاسه‌تکاره‌کانی دوو پارتیه‌ به‌الا ده‌سته‌که‌ی کوردستانه، په‌رله‌مانی جێبه‌جێکردنی مه‌رامه‌ سیاسیه‌کانی هه‌ر دوو پارتی به‌الا ده‌سته. هه‌مدیسان به‌و بې‌یاره‌یدا په‌رله‌مان ده‌یسه‌لمیڤیت که چه‌ند له‌ ژبانی مه‌ده‌نیانه و شارستانیانه دووره.

له‌سه‌رێکدا له‌به‌رئه‌وه‌ی ئه‌و دوو پاره‌ته‌ ئه‌وه‌نده‌ جه‌لادیان تێدايه، بۆیه ئاسانه‌ له‌لایه‌ن په‌رله‌مانتاره‌کانیانه‌وه‌ بې‌یاری زیندووکردنه‌وه‌ی له‌ سێداران و دروستکردنی جه‌لاد بده‌ن، چونکه‌ که‌م نین ئه‌و په‌رله‌مانتاران‌ه‌ی که ده‌ستیان له‌ زیندووکردنه‌وه‌ی ئه‌و بې‌یاره‌ هه‌یه، له‌ شه‌پی ناوه‌خۆدا ئه‌کتیفانه‌ به‌شداریان کردووه، دوور نییه‌ ژماره‌یه‌کی زۆری خه‌لکیشیان کوشتیڤت، واتا دوور نییه‌ جه‌لادیش بووبن، بۆیه زیندووکردنه‌وه‌ی ئه‌و بې‌یاره‌ و زیادکردنی جه‌لاد کردیه‌کی ئاساییه‌ له‌لایان، به‌لام ئایا به‌ راست ئه‌و کردیه‌ ئاساییه‌ نه‌خێر به‌ هیچ شیوه‌یه‌ک ئاسایی نییه‌ بې‌یاری دروستکردنی جه‌لاد بده‌یت، بې‌یاری ئه‌وه‌ بده‌یت مروه‌ هه‌بیت سه‌ری مرو‌فیت بپه‌رینیڤت، له‌ کاره‌بای بدات، بیداته‌ به‌رگوله، بیکوژیت و له‌ ژبان په‌شیکا‌ته‌وه‌.

په‌رله‌مانی خه‌وخۆشان، په‌رله‌مانی بێده‌نگان، په‌رله‌مانی کوردستان به‌ زیندووکردنه‌وه‌ی بې‌یاری له‌ سێداره‌دان، جه‌لادی زیاد کرد، پیاو‌کوژی زیاد کرد، ئه‌مه‌ش له‌ ساده‌ترین ئاماره‌یدا

چۆنىەتى بىرکردنەو و دنىابىنى و ئاستى ھۆشيارى
پەرلەمانتارەكان ديار دەكات. مرقۇدۇستى و عەقلانىيەتى ئەوان
ديار دەكات.

* * * *

دەرەنجام:

بريارى لە سىدارەدانى گروپى (شىخ زانا) بە بريارىكى
عەقلانىيانە و مرقۇيانە نازانم، لەبەرئەوئى يەك زانىارى لە
خەلك دەشارىتەو و پەوشىكى ناشەفاف لە كۆمەلگا دروست
دەكات، لە دەرەنجامى ئەمەشدا ماتمانە لە نىوانە پەيوەندى
ھاولاتى و دەسلەت كەم دەكاتەو.

دو پىگا لەبەردەم چاكبوونەوئى تاوانكار دەگرىت و بوار
بۆ بە كۆمەلایەتیبوونى ناھىلىت، لەمەشدا بالادەستى
سىستەمى سياسى بەسەر سىستەمەكانىترى نىو كۆمەلگا
نمايش دەبىت، دواچار بە بوونى ئەم پەوشە ژيانى كۆمەلگا
دەكەوئىتە مەترسىيەو.

سى ئەو بریارە خۆبەخۆ دروستکردنى جەلادە، چونكە لە
ئاستى كردهییدا ئەو بریارە پىویستى بە كاراكتەرە بۆ
پراكتیزەکردنى، ديارە ئەمەش جەلادە.

جگە لەم سى خالەى لەسەرەو ئەماژەم بۆ كرد ئەو بریارە
دەبىتە ھۆى زیندووکردنەوئى دياردەيەكى بىزرا و دزىوى

كۆمەلەيەتى، كە لەگەڵ خۆيدا ھەم وێنەى كۆمەلگا و سىستەمە
سىياسى و دادوھەريەكەى دزیو دەكات، ھەميش دەرهنجامى
كۆمەلەيەتى نىگەتییى دەبێت.

من ئەو بېرىارە بە بېرىارىكى عەقلانىيانە و مەروپیانە نازانم،
لە ئاستى ھزىدا تا سەرئىسقان لە دژى دەوھەستم، پێويستە
پىنگراوھەكانى كۆمەلگای مەدەنى و چالاكفانانى بواری مافى
مروژە لە دژى بووھەستەوھە كار بۆ نەمانى بكەن، ھەروھە باشترە
لەيەنە پەيوەستدارەكان پىداچوونەوھى بۆ بكەن و بىر لە نەمانى
بكەن.

پەراوێز..

* گرووپى (شىخ زانا) گرووپىك بوون (لەبەرھەر ھۆيەك و
بۆ ھەر مەبەستىك) لە ماوھى چەند سالى پابردوودا پەفتارى
تاوانكارىيان نەجامداو، ئەو گرووپە ناوى (گرووپى جىھاد)ە،
ھەروھەكو لە كەنالەكانى پاگەيانندن بۆلوكرايەوھە لە چەند كەسىك
پىنگھاتبوو، لە نيوھى سالى 2005 لەلەين دەزگای ئاسايشى
شارى ھەولێر دەستگىركران، لە پۆژى 21-9-2006 لە
بەندىخانەى مەحەتەى شارى ھەولێر، بە ئامادەيى نوێنەرى
ھەر سى وەزارەتى داد و ئەوقاف و تەندروستى، سزای لە
سىدارەدانىيان بەسەردا پراكتىك كرا، ئەوانەى لەو پۆژەشدا

گیانیان له ده‌ستدا بریتی بوون له: زانا نه‌سره‌ت عه‌بدولکه‌ریم به‌رزنجی ناسراو به (شیخ زانا)، بورهان ته‌لعه‌ت محمه‌د، ئه‌ژی موعه‌سه‌م عه‌بدولکه‌ریم، فاروق ئیسماعیل عه‌بدوللا، دلیر حه‌یده‌ر عه‌بدوللا (مولازم دلیر)، یوسف عه‌زیز قادر، هه‌قال فاروق ئیسماعیل، کارۆخ بورهان محمه‌د، مه‌ریوان که‌ریم حه‌سه‌ن، دلیر ئه‌بویه‌که‌ر ئیسماعیل (ناسراو به‌ دانا) و زیاده‌ر په‌فعه‌ت عه‌بدولکه‌ریم. ئه‌مه‌ بی‌جگه‌ له (کارزان ئیسماعیل عه‌لی) که‌ سزای هه‌تا هه‌تایی بو‌ ده‌رچووه‌.

** له‌ راستیدا کێشه‌ی من نییه‌ ئه‌و گرووپه‌ چین، سیاسیین یا کۆمه‌لایه‌تین، تاوانکاری پێکخراون یا تاوانلیکراو، جه‌لادن یا قوربانین، ئه‌و گرووپه‌ هه‌ر چیه‌که‌ بی‌ت په‌یوه‌ندی به‌ خۆیانوه‌ هه‌یه‌، بۆیه‌ من به‌رگریان لیناکه‌م، له‌ ژیان هه‌ر که‌س باجی په‌فتاری خۆی ده‌دات، به‌ تایبه‌تی که‌سانی لاده‌ر و تاوانکار، به‌لام کێشه‌ی من زیندووکردنه‌وه‌ی ئه‌و به‌ریاره‌یه‌، ئه‌و به‌ریاره‌ ئه‌گه‌ر به‌سه‌ر هه‌ر که‌سیکدا پراکتیزه‌ بکری‌ت (به‌بی‌ له‌ به‌رچاوه‌گرتن و به‌هه‌ند وه‌رگرتنی که‌سه‌که‌)، ئه‌وا من له‌ دژی ده‌وه‌سته‌مه‌وه‌، چونکه‌ پێموایه‌ به‌ریاریکی ناهیومانی و ناعه‌قلانییه‌، بو‌ ئه‌مه‌ش هه‌روه‌کو له‌ وتاره‌که‌دا ئاماژه‌م بو‌ کردووه‌ بنه‌وی خۆم هه‌یه‌.

سەرچاوه..

- بۆ نووسىنى ئەو وتارە سوود لەو سەرچاوانە وەرگىراو
- 1/ تاوانبار و سزا - ساير بەکر بۆکانى - دەنگاى چاپ و
پەخشى سەردەم - 2002
- 2/ لىكچەرى د. نورى ھەرزانى - كورسى دووم، قۇناغى
سىيەمى كۆمەلناسى، كۆلىژى ئاداب، زانكۆى سەلاحەدين -
سالى 2004-2005
- 3/ رحلة في دماغ جلال - حوار عبداللطيف العزيز مع جلال
مغربي - مجلة صوت الشعب، عدد 247 ، 2006/7/7
- 4/ لە سىدارەدان.. مليكى دريژ و مردنيكى لەسەرخۆ-
عەدنان ئەبو زىد - ئا: ھندرين شيرزاد - ژمارە 2401ى
رۆژنامەى خەبات.

شیخ زانا کاره کتەریکیتری ئەله فزیۆنى کوردی

دهسگیرکردنى (شیخ زانا) و هاوڕێکانى و نیشاندانى دانپیانانەکانیان لەسەر شاشەى تەلەفزیۆن، بوو بەبەتێكى سەرەكى ئەم پۆژانەى شەقامى کوردی، پرسىارگەلیكى زیندوى ترسنامیى هینایەوه یادی کۆمەلگا، ئەوەش بەلگەى ئەوەیە کە ئەو ستراتیژەى دامەزراویكى وەك تەلەفزیۆن مەبەستى بوو ھاتەدى، بەوەى قسەکردنەکان بگوازینەوه سەر ئەو گرووپە تیرۆریستییه، دیارە ئەو دانپیانانە ھیندەى ئیشکردن بوو لەسەر سۆز و ھەستى ھاوڵاتیانى ئەم کۆمەلگایە، ھیندە توانای خولقاندنى دیدىكى زانستى نییە بۆ ئەو ستراتیژەى کە تیرۆریزم، بەقەولى میدیای کوردی تیرۆریزمى ئیسلامى لەوکارەدا مەبەستییەتى، تا ساتەوختى ئەو نووسینەى ئێمە زۆر لەسەر ئەو دانپیانانە نووسران، بەلام ئەوەى جێگەى سەرسوڤمانى ئێمە، ئەو نووسینانە ھیندەى

لە هەناوی خۆیاندا پقیکی گەورە بەرھەم دینن، بە هیچ
چەشنێک نەیانتوانیوو قسە لە ھۆکار و سەرھەڵدان و
ساترانی ئێو کارە تیرۆریستیە بکەن، هیندەى ھەولیانداو
ھەر ئێو ھەستە سادەى میدیای دەسەلات بگوازنەو بۆمان،
تاوھکو دوژمنەکانی دەسەلاتی کوردی بکەینە دوژمنی خۆمان،
بیئەوێ هیچ قسەى کێتر لەو بارەىو بکەن، کە ئاخۆ ئێو
پووداوە پووداویکی نامۆ بوو بە کۆمەڵگای کوردی، وەک
نووسەرانی حزبى وایان ڕاقە کرد، تا کار گەیشتە ئێوێ لەسەر
شاشەى تەلەفزیۆنەکان لە ژێر ناوی ڕاقەکردنی ئێو پووداوە
وتیان (شیخ زاننا) هیندە بە ئیمە نامۆیە تا ڕادەى ئێوێ ئێو
کوشتن و سیکسی وەک یەك سەیر کردوو، بە وتەى ئەوان
دنیاى کوردی خالییە لە ئارەزووی مەرگدۆستی، نووسەریکیتر
ستوونیکى پۆژنامەوانى نووسیوو و گلەیی لە نووسەران ئێوێ
کە بۆ تائیسەتا قسەى کە لەو پووداوە ناکەن کە بە دژی ھەموومان
بوو، ئەدى بۆ سارتەر وتی "شەرمەزاریمان لە جەزائیر" هیندە
بەزەیم بەو ستوون نووسە ھاتەو، بە ڕادەى ئێوێ کە ئێو
ئازیزە بیرى چوو بوو سارتەر پەخنەى لە دەسەلاتى سیاسى
ولتەکەى خۆى گرتوو، کەچی ئازیزانى ناو حزبى ئیمە، دەبابە
و ڕاجیمە و لەشکر بە بەر چاویانەو، حزبەکانیان دەیهێننە ناو
کوردستان نوقەیان لێو نایەت، کەچی دەشیانەوێ لەگەڵ ئێو
پووداوە بلین "پەگى تیرۆرمان لە بنەو ھەلتەکاند و تیرۆریزم

له کوردستان شوینی نابیته وه"، هیچ گومان له وه دا نییه
 پوښنبیرانی تهقلیدی حزب له گهل بینینی وتاری لهو چه شنه
 هه موو تهفسیرهکانیان له وه کورت دهکهنه وه، که گوايه نهو
 نووسینانه ی وهک نهو دی له بهرده سستدایه، دا کوکیکردنه له
 تیرۆریزم، هۆیه کهشی زۆر پوونه، لای نهو جۆره نووسه رانه دنیا
 له نیوان دوو لایه ندایه، یا له گهل نهو پرووداوهیت و تیرۆریستی،
 یا خود ده بیست وهک نهوان به زمانی میدیای دهسه لات قسه
 بکهیت، وهک نهو دی هه موو ستایشه کان به نووسینی جدی
 وه رگیران، که چی کاتی نووسه ر و مامۆستایه کی زانکۆی وهک
 (پێبوار سیوه یلی) له دیمانه یه کدا له پوانگه ی کۆمه لناسیه وه
 لهو پرووداوه دوا، نهنجومه نی پارێزگا که وته پوونکردنه وه
 ده رکردن و نووسه رانی ستایشکار وهک کوفریکی پروونا کبیریک
 سهیری نهو دیمانه یان کرد، که له درێژهی نهو وتاره دا ئیمه
 هه ول ده دهین له تهواوی نهو بۆچوونه نزیك بکه وینه وه، له
 پوانگه یه کی په خه نییه وه سهیری وتاره کان و دواتر سهیری
 به یاننامه که ی نهنجومه نی پارێزگای هه ولیریش بکهین، سه رها
 راسته وخۆ دینه سه ر مه بهستی نهو وتاره که نهویش ته نها
 په خه گرتن نیه له عه قلییه تی باوی میدیای کوردی له به رامبه ر
 پرووداویک، هینه دی قسه کردنه له سه ر پۆلی دامه زراوی
 ته له فزیۆن، به وه ی نهو دامه زراوه به ره می چ دۆخ و قوناغیکه و
 نه زمونی ئیمه ش له تهک نهو دامه زراوه چۆنه؟ کاره کته ره کانی

تهله قزیوڼ چوڼ په ریونه ته ناو ژيانی کوردی؟ هر له جه لادیکی وک (سه دام حوسیڼ) تا دهگات به (شیخ زانا). کاره کته ره کانی ئه و دامه زراوه کاره کته ری سیاسیین و به شداری له کوشتنی خه و و زه و تکر دنی ژیان دهکن، ئه و دامه زراوه گوزارشت له ئایدیای دهسه لاتی ده ولت یا حزبی دهکات، ئه وهش به دواي گه شه کردنی ئه و دوخه ی که تازه گه ری هیناویه تییه بوون، که تهله قزیوڼ یه کیکه له دهسکه وته کانی تازه گه ری، تازه گه ری ئه گه ر له پووی ماددیه وه (شیختخانه، هو لکووست، هیتلر، سه دام حوسیڼ، جوړج بوش) بیښته بوون، ئه وه له پووی عه قلییه وه (کو په رنیکووس، گوته نبرگ، تهله قزیوڼ) دینیت، ئه گه رچی ئه وه ی دواتریان که مه به ستی ئه و نووسینه مانه ده گوږدریت بو تازه گه ری ماددی، وک له عیراقی هه شتاکان به عس توانی و له و دامه زراوه بکات. تهله قزیوڼی به عس دامه زراویکه له ته و او ی دهیه ی هه شتاکانی عیراقدا دامه زراویکه ئایدیای فاشیزمی به عسی له پشته وهیه، وینه و په نگ و دهنگ که نالی په یوه ندی کردنه وه ی به عسه به زوره ملی، له به رامبه ر هه موو ماله کانی ئه و ولاته، به عس پیویستی به وه نییه شه وانه سانسور بخاته سر ژیانمان، چونکه له ریگه ی ئه و دامه زراوه چاودیریمان دهکات و ناموژگاری و هه ره شه مان بو دهنیریت، وک له نیشاندانی وینه ی ئه و باوکه ی کوپه که ی نه چوته وه جهنگ، باوکه که کوپه که ی خو ی دهکوژیت، دواتر ئه و کاره ی ناو

ده‌بریت به "نیشتمان له کوره‌کانمان شیرینتره" ئه‌و ناو بردنه
 بو ئه‌وه‌یه، ده‌بیت به‌عسمان له مناله‌کانمان خوشتر بویت، ئه‌و
 ئایدیایه کاتی له ته‌له‌قزیون نیشان ده‌دریت، په‌یوه‌ندی به‌دوو
 هوکاره‌وه‌یه، یه‌که‌میان په‌یوه‌سته به‌وه‌ی کاتی مناله‌کان
 نه‌چوونه جه‌نگی به‌عس، ده‌بی به‌ده‌ستی خو‌مان بیانکوژین.
 هوکاری دووه‌میش هه‌په‌شه‌کردنه له‌هاولاتیانی عی‌راقی که‌گه‌ر
 وانه‌که‌ن چاره‌نووسیان مه‌رگه، لی‌ره‌وه ئه‌و دامه‌زراوه‌گوتاریکی
 پو‌شنی به‌عس به‌ره‌م دینیت له‌په‌یگه‌ی بینراوه‌وه، بینراو له
 سه‌رحه‌م ئاسته‌کانی ژیا‌نی ئی‌مه، ئه‌و دامه‌زراوه‌یه پلانی بو
 داده‌نیت، وینه‌ی به‌ره‌کانی جه‌نگ یه‌کیکه‌له‌و تراژیدیا پو‌ژانه‌ی
 یاده‌وه‌ری عی‌راقی، به‌وه‌ی نابیت ئی‌واره‌یه‌که به‌عس شه‌پ‌ی بیر
 نه‌هینیت‌ه‌وه، ده‌بیت بزانی‌ت ئه‌و کوشتارگه‌یه پاله‌وانیکی وه‌ک
 (سه‌دام حوسین) به‌ره‌مه‌ینه‌ریه‌تی، ئه‌و وینه‌انه بو‌هسته‌کردن
 نییه له‌لایان عی‌راقییه‌کان به‌وه‌ی هه‌ستی ئازایه‌تیان له‌ناو.
 دروست بکری‌ت، به‌لکو به‌په‌چه‌وانه‌وه بو‌ئوه‌یه گیانی
 یاخییه‌تیان تیا بکوژری‌ت و مرو‌قی ترسنوکی تیا دروست
 / بکری‌ت، دیسان ئه‌وه ته‌له‌قزیونه به‌عس وای لی‌ده‌کات ته‌نانه‌ت
 بی‌ژه‌ره‌کانیش سیمای تایبه‌تی و زمانی تایبه‌تی به‌عس بن،
 ده‌رکه‌وتنی (پوشدی عه‌بدولسا‌حب) به‌سه بو‌ئوه‌ی بزانی‌ن
 ئه‌مرو به‌عس له‌خو‌باییه و کوشتاریکی گه‌وره‌ی ناوه‌ته‌وه، ئه‌و
 بی‌ژه‌ره‌کاره‌که‌ریکه بو‌ئوه‌ی ده‌نگی جه‌للادمان پی‌

بناسىنىت، راستە ئەۋە (سەدام) نىيە دېتە سەر شاشە بۇ
 ئەۋەي بەيانى جەنگ بخوينىتەۋە، بەلام بىژرەيىكى وا لە پىگەي
 دەنگى بەرزەۋە گوزارشت لە دەنگى خۆي ناكات، بەلكو ئەۋە
 دەنگى دىكتاتورە و لە ناو دەنگى ئەۋەۋە بەرجەستەي ويىنەي
 (سەدام) دەكات. بەمجۆرە بەعس كارەكتەرەكانى تەنھا برىتى
 نىن، لە سەرۆك كۆمار و ۋەزىرى بەرگرى و كۆپرەكانى جەللاد و
 ئەۋانى خوار خۆيەۋە، بەلكو بىژرەكانىش لە يەكتىرى جىيا
 دەكاتەۋە، بەۋەي كامىيان دەبىت گوزارشت لە دەنگى ئەۋ و
 سەرکەوتنەكانى بكات، كامەشە رقى بەعس گەۋرە دەكات
 (نىهاد نەجىب) بىژرەيىكە كە ھاتە سەر شاشە، ماناي وايە
 بەعس فىلى لىكراۋە و ئىرانىيەكان لە بەلىنىك پاشگەز
 بوونەتەۋە، دەبىت بەعس تۆلەي ئەۋ ناپاكييە بكاتەۋە، ۋەك لە
 سنوور بەزاندنى ئىرانىيەكان بۇ عىراق و گرتنى فاۋ لەلايان
 ئىرانىيەكان، ئەۋ بىژرە تايبەتەندىيەتى خۆي ۋەك ھاۋكارە
 پىشۋەكەي ۋەردەگرىت، ئەۋ شىۋە كارەكتەرەنە يەكەمىن
 كارەكتەرەكانى تەلەفزيۇنە لە ژيانى ئىمەدا، كە پىيى ئاشنا
 دەبىن، لەگەل ئەزموونى ھوكمپرانى كوردى جۆرىك كارەكتەرەيت
 دەناسىن، ئەۋ كارەكتەرەنە تارادەيەكى زۆر لەلامان جىياۋازن
 لەۋانەي پىشۋەكە بىزارىيان دەكردىن، (مەسعود بارزانى) و
 (جەلال تالەباني) ئەۋ دوو كارەكتەرەي ناو تەلەفزيۇنى كوردىن،
 ئەۋان دوو كەسەن دواچار كۆمەلگا دەيانكات بە ھىما بۇ

سیفاته کانی پالەوانی کوردی، بهوهی قریادپهسی ژیانن، بهلام له گهل شهپری ناوخۆ و هاتنی نهوهیهکی نوێ که بهروای به شهپر نییه، ورده ورده سیفاته کانی پالەوان بوون له تهله قزیوون تا رادهیهکی زۆر نهك ههر سیحره که ی به تال ده بیتهوه، به لکو ده چیتته ئاستیتیرهوه، بهوهی ئیدی ئهوه ئهوه دوو کاره کتیره سیاسیی به ته نیا نوینه رایهتی خویان ناکهن، به لکو کاره کتهریتر له شوینیان دهرده که ون، پارتی له ریگه ی نواندنه کۆمیدیاکانی (حه مکۆ) وه گوزارشت له ئایدیای خۆی دهکات، له بهرامبهر ئه وه شدا یه کیتی له ریگه ی سوود وه گرگرتن له دهنگی بازی (کههریم عوسمان) وه دهیه ویت موماره سه ی سه رکه وتنه کانی بکات، ئه وه قلییه ته ی ناو تهله قزیوونی یه کیتی دووباره کردنه وه ی هه مان ئه زمونی تهله قزیوونی عیراقی سه رده می هه شتا کانه، که پیشتر نمونه مان به جووری بیژهره کانی هینایه وه، یه کیتی بو ئه وه ی پیمان بلیت که ئه وه له شهپری تهله قزیوون سه رکه وتوه، له کاتی شهپری نیوان ئه وه دوو هیژه که به شهپری شیراتۆن و قه لا ناسرابوو، به وه ی ههر یهك لکو دوو شوینه سه نگه ری هه ریهك لهو دوو هیژه بوو، وتاریکی تهله قزیوونی گه لی کوردستان تایبهت بوو له سه ر (حه مکۆ)، بو ئه وه ی پیمان بلین که ئه وه سه رکه وتنه سه رکه وتنی کاره کتهری میدیای یه کیتییه، بویه وتاره کهش ههر به (کههریم عوسمان) خویندرا یه وه، ئه وه دوو هیژه واتیه گه یشتن ده توانن له ریگه ی ئه وه

دامه زراوه کاره کتەری سەر به خۆی حزبی بونیاد بنیڤ، که چی له پاستیدا که مکړدنه وهی پۆلی کاره کتەرە سەر که یه کان، دواتر بواری بۆ نه وهش کړده وه که له دوو شیوه کاره کتەریتر بیښه دوان، نه وانیش (خوالیخ شېبوو مه لا مسته فا) و (عه بدوللا ئوجه لان)، یه که میان له پښه ی نه وه دامه زراوه وه وینه نه رشیفییه کان قسه له نه فسانه یه که ده که ن که ناوی نه فسانه ی بارزانییه، نه فسانه یه که نه وه نوییه به هیچ چه شنیک نه به شداری له گه لیدا کړدوه، نه به رهو پیشچوونیک ده خاته ناو ژیان و خه مه کانی نه وه وه، کاره کتەری دووه میس (ئوجه لان) له سیمبولیکه وه ده بیته دیلیکی ناو فرۆکه، به مانای نه وهی ده شی کاره کتەر سیمبولیکه کانی ته له قزیونمان نه وانیش دیلبکرین، مه رج نییه نه وان کاره کتەری نه گۆرین و شکست و نه به زین نه زانن، نه کریت ئیمه له ده ره وهی نه وه جوړه کاره کتەرانه وه سهیری ژیان بکهین، بویه نه وه دامه زراوه نه مجاره کاره کتەر کانی دابهش ده کاته سەر فهزای جیاوازی هونه ری و نه ده بی و وه رزی، نه وهش په یوه ندی به وه وه نییه تچه ند نه وه کاره کتەرانه هونه رمه ند و گۆرانیبیژی سەر که وتوون، چونکه نه گه ر واییت چ پاستییه که له پشت نه وه وه یه هه موو کاره کتەر کانی ناو ته له قزیونی کوردی سیاسی خه باتگیږ و سەر که وتوون، بویه نه مجاره له ناستی ناوخو کاره کتەر کانی نه وه دامه زراوه پیکه اتووون له (له یلا فره یقی و زه که ریا و شه مو)

و له ئاستی جیهانیشتدا ئه وه (پۆنالدۆ و گۆده لوی و ماریمار و جاک و رۆژ و پرتوقاله و نانسی عه جره م) ن، هۆیه کهشی زۆر پرونه ههست دهکات کاره کته رهکانی ژیا نی ئه و له و که سایه تیا نه پیکهاتوون، به لام جاری کتر ته له قزیو نی کوردی به کاره کته ری کترمان ده ناسی نی ت که کاره کته ری (شیخ زانا) و ها وه له کانین، که کۆمه له مرو فیکن خه ری کی کوشتن و یه کتر گایین، ئه و کاره کته رانه چۆن پینشوازی ده کری ن و چ رقی ک له به رامبه ریا ن ده بینریت؟ وه ک ئه وه ی ته له قزیو نی کوردی ئه وانی پینا ساندین، ئه وان گرو وپی کی ئیسلامین و کاریان کوشتن و سینکسکردنه، ته نانه ت له گه ل یه کتریش، به مانای ئه وه ی ئه وان له هه موو پینودانگی کی ئه خلاقی دامال دراو ن، هه ئبه ت ئاشکرا کردنی گرو وپی له و چه شنه جیگه ی ئومید یکی زۆره، به وه ی ها ولاتی هه ست بکات تیرۆریستان ده سگیر ده کری ن، به لام ئه وه ی جیگه ی سه رسو پرمانه، ئه و گرو وپه چه ندین سا له به مشیوه یه کار ده کات و کاره کته رهکانی که سانی نزیک ی ده زگا ئه منیه کان و ده سه لاتن، ئه و هه موو مرو فیه ده کو ژریت و ده زگا کانی ئاسایش له ناو بیده نگی یه کی گه ورده دا ده ژیین، نیشاندانی ئه و دانپیا نانه به ر له هر شتی ک قسه کردنه وه یه کتره بو دۆخی کی نو ی که پیمان بلین ئیسلامیه یه کان تیرۆریستان، دیاره به هیچ شیوه یه ک ئیمه نامانه ویت بلین ئیسلامیه یه کان له کاری تیرۆره وه به دوورن، به لکو مه به سته ئیمه له و دۆخه

بښه ننگه ی چه ندين ساله ی ټو گروپه يه كه ئاسايشی پارتی
لیلی نه هاتو ته دنگ، نهك هر ټو بښه ننگيه، تاناهت وهك
هیزی شهرعی له ناو كو مه لگای كوردیدا کاریان كړدوه،
كوشتنی كو مؤنیسته كان و خاوهن سینه ماكان و خاوهن
دووكانی مه شروب فروشی په یوه ندى به جه به پروتی ټو
گروپه وه نه بووه، ټوه بښه ننگی ده زگاكانی ئاسايشه
واي كړدوه ټوان بیترس كاره كانیان ټه نجام بدن، دهركه وتنی
خوتبه كانی (مه لا به شیر) وهك كاره كته ریكى ناو ته له قزیونی
كوردی هر دریژهی ټو دوخه بوو، كه پارتی به هه پره شه ی
نه ده زانی بو سهر خوی، ټه گهر ټه مړو هاتونه ته وه سهر دؤسیه ی
تیزاب پیدا كړدن به ژنان و هوپها كړدن، كو میدیاكه له ویداينه
كه بوچی ساته وهختی ټو پروداوانه ټو هیزه بښه ننگی
هه لبرارد؟ هر به وهندهش نا سهروكى هریم زیاد له جاریك
دهیه ویت پیمان بلیت، كه ټوان له ئیسلامیه كان ئیسلامترن،
ټو نایهت وهك پرورژهی نه ته وهی سیری ټو دوخه بكات،
به رده وام گفتوگوكان ده باته وه سهر ئیسلام، ټه گهرچی له و
نیوه ندهدا قسه كړدنه كان له باره ی ټوه ی به پاست ټو گروپه
تیروریستی ئیسلامین و ده بیټ له پشه وه هه لېكیشترین؟
به رله وهی قسه له وه بكهین ټوانه گروپی ئیسلامین، یاخود
گروپیكى تیروریستی ئاساين، پیویسته نامارزه بو ټوه
بكړیت له ناو ټو دوخه ی كه قسه له تیرور ده كړیت، لایه نگرانی

ئهو دسه لاته له مزگه وتدا هه لده کوتنه سهر مه لايه کي
يه کگرتوو، دواتر کورده کي بريندار ده کهن، دياره تيرور (شیخ
زانا) بيکات يا لايه نگري هيزيکتر هر تيروره وه، دواچار ده بيت
بيرمان نه چيټ ئيمه له کاتيکدا قسه به تيروريستان ده لين، تا
ئيسټاکه نه مانتوانيووه له عه قليبته بيرکردنه وي خو ماني به
دوور بگرين، ئه ي که وايټ چون به دور مانه کانه مان ب لين واز له
کاري تيروريستي بينن.

ئيسټا با بچينه سهر ئه وه ي به پاستي ئه وانه ي له
ته له قزيون بينيمان تيروريستي ئيسلامي بوون يا کومه ليک
مرؤقي به درپه وشت؟ چونکه دانپيانه کان به هيچ چه شنیک
نامارزه ي بو موسولمانبووني ئه وان نه ده کرد، ئه گهر
سهر کردايه تي گروپي ئيسلامي کاري به درپه وشتي له جوړي
هه تيوبازي بکات، ئه و له ئاستي خواره وه ي نه دنامه کان ئه و
کارانه ناکريټ، له ميژروي ئيسلامي شدا به دواي مردني
پنغه مبه ر ئه وه سه حابه کان نه بوون به و کاره هه لده ستان، به لکو
له ئاستي سهره وه ي دسه لات پياده ده کرا والي و حوکمرانه کان
پي ي هه لده ستان، (شیخ زانا) گهر ئه و کاره بکات ئه وه
نه دنامه کاني خواره وه له و کاره دا بره وايان پي ي نابيټ، خو ئه گهر
کاره که ش هر بو ناشيرکردني ئيسلامييه کاني ولاتي ئيمه
بيټ، ئه وه پيويست به ويټه ي به وه هم کراو ناکات، چونکه زور
ويټه ي راسته قينه هه يه که وه ک خو ي ده ريخريته وه، هر له

ژنەبنانی یانسیبی ناویەگرتوو، تا دەگات بە کوشتنی مامۆستایانی زانکۆ و پووناکییان و ئەندامی حزبەکانیتر و دیاردەى سووتاندنی کتیبخانەکان، ئەگەر بە زمانی (بۆدریار) بدوین دەلێن ئیسلامیەکان "بە مردنی خۆیان دەجەنگن" بەلام گروپەکەى (شیخ زانا) بە ئەندامی سیکسی دەجەنگیت، بۆیە ئەو کارە کەمتر توانای ئەوەى هەیە بە گروپی ئیسلامی ناوی بەریت، خۆ ئەگەر دانپیانانی سیاسى گەورەش هەبێت ئەو دەبێت نیشانمانى بدەن، چونکە تائىستا نازانین ئەوانە ئەو کارانەیان بۆ کى ئەنجامداو؟ بۆ چ لایەنیک خەلکیان کوشتوو؟ ئەگەر هەر بۆ هەواى نەفس بێت وەک وترا، ئەى بۆچی بەرلەوێ سەریان بپن تەحقیقیان لەگەڵدا کردوون؟ تەحقیقیان بۆ کى لەگەڵ کردوون؟ ئەگەر لە تەحقیقەکە بگۆناھ دەرچوون چی؟ پێویستە ئێمە ئەو پرسیارانە لە تەلەفزیۆنى کوردی بکەین، ئەگەر نا با جارىکیتەر یا وینەکان تەنها بۆ وروژاندن نیشان نەدرین، یاخود حەقیقەتى تیا نەشاردریتەو، خۆ ئەگەر مەسەلەکەش تەنها چیرۆکى کوشتنى لاوى کورد و دواتر سیکسکردن بێت لەگەڵ چەند ژنیک و تەنانەت نێربازیش ئەو بە بیرمان نەچیت ئەوکارە کارىکى نامۆ نییە، شەپى ناوخۆ میژوویەکی دەولەمەندى لەو بواردە هەیە، تاکە جیاوازیش تەنها هیندەیه تاوانبارانى ئەو کارانە لە کاتى شەپدا نەهێرانە سەر تەلەفزیۆن و لە خەلکى شاردرانەو ئەوانە هیندران، ئەو

تهنها (شیخ زانا) و گروپه که ی نین به شدارن له و تاوانه، به لکو کوی ئه و سیستمه ئه خلاقیه ی که دهسه لاتی کوردی داکوکی لیده کات تاوانبارن، ئه وه بانگه شه ی "ئیمه له ئیسلامیه کان ئیسلامترین" بانگه شه یه که به رده وام شه رعیه ت به و جوړه گروپانه ددهات که له ژیر ناوی ئایینه وه به مکاره هه لېستن، بویه ئه وه مانای ئه وه نییه ئاین له و جوړه کارانه بېگوناوه، نا ئه وه یان باسیکیتره، ئه زمونی هیژه ئیسلامیه کان له سالانی رابردو و شاید حالی ئه و راستیه یه، هیژه ئیسلامیه کان دنیا له ناو یه ک راقه کردنه وه سهیر ده که ن و ئه وه ی له گه ل ئه و راقه کردنه ی ئه وانیش نه یه ته وه ده ی کوژن، به لام ئه وه دهسه لاتی کوردیه شه رعیه تی به و کوشتنه داوه، به وه نییه ئه مپو سهنگه ری لیگرتوون، بویه ئه وه نه تهنها (شیخ زانا) یه تاوانبار و نه تهنها ئیسلامیه کانن، به لکو هه مووان له به رامبه ر ئه و دوخ و پووداوه ئابرووبه ره به رپرسیارین. وه ک چو ن ئه و پووداوه له گه ل کوتایی هاتن و ده سگیر کردنی، توانی تیرور و جهنگیکتر به ریا بکات که (جهنگی ته له قزیون) بوو، ئه وه ش له رینگه ی وینه گرتنی ته وای ئه و چالاکی و پووداوانه ی ئه و گروپه، به دیکومینتکردنی چیروکی تیروره، به لام نیشاندانی ئه و فیلمه له ته له قزیونه وه، له دیکومینتیککی (شیخ زانا) وه گوپیسه سه ر ده لاله تیکتر، به وه ی ته له قزیون چیروکی تیرور له گروپیکه وه ده گوازیته وه بو مالی کوردی، ئه وه به و مه به سته نییه، ئه و

دامەزراوە نەینی گرووپیکی چەکارمان بۆ دەرڤخات، بەلکو بەر
 لە هەر شتێ دەیهوێ لەو جەنگەى خۆى گوتارى دەسلات
 ڕابگەیەنێت، لە پوویەکی تریشدا گوتاریکی نوێ لە دایک
 دەبیێت، ئەویش گوتاری جەنگی تەلەفزیۆنە لە بەرامبەر مالى
 کوردی. دیارە جەنگی تەلەفزیۆن میژوووەکەى لەگەڵ (شىخ زانا)
 دەست پێناکات، بەلکو ئەو جەنگە بۆ تەواوی دەیهی هەشتاکان
 دەگەرێتەو، بۆ ساتەوختی جەنگی عێراق و ئێران، ئەو کاتانە
 لای تەلەفزیۆنى بەعس جەنگی خۆى لە هەموو مالهەکان بەرپا
 دەکرد، ئەو جەنگە بە تەنیا پەيوەندى نەبوو بە دیمەنى
 کوشتارگەکانى دەولەتەو، بەلکو جەنگیکی ڕیکخەر بوو لەسەر
 تەواوی پرۆگرامەکانى تەلەفزیۆن، بەعس زۆر بە مەبەستەو
 لەگەڵ کردنەوێ تەلەفزیۆن بوونی خۆى ڕادەگەياند، ئەو
 تەنانەت لە کردنەوێ بە سروودی نیشتمانی و نایەتى قورئان
 هێزى بە بوون و ڕەچەلەکی خۆى دەگەراندەو بۆ
 سەرچاوەیەکی ڕەسەن، تەنانەت بوونی فیلمى کارتۆن سەرتای
 بردنە دنیاىکە بۆ منال کە پەيوەندى بە خولقاندنى
 کارەکتەریکەو هەیه، کە هێزى بوون و مانەوێ لە جەنگ و
 سەرکەوتنى وەردەگرێت، بۆیە کارتۆنى منالان کارەکتەرەکانى
 بریتین لە (گریندایزەر) و (دایسکى) و سەرکەوتنى بەسەر دێو
 خورافییەکان، تەنانەت یەکەم فیلمى کارتۆنى عێراقى فیلمى
 (الامير النهر) کە کارەکتەریکە بۆ گەيشتن بە خەونەکانى لە

پێگەى هینزى شەپکردن و سەرکەوتن بەسەر درێندە سەیرەکان دیتە دى، هەر ئەو مەنزلانەى پوڤحیان بەو فیلمە کارتۆنیانە گۆش کراو، ئەوانن دواتر لە عێراقدا دەبن بە جاش و مەفرەزەى تەواری. لیڤەدا زۆر بە پوونى هەست بە هەردوو گوتارى (دەسەلات) و (جەنگى تەلەفزیۆن) دەکریت، ئەو دوو گوتارە لەگەڵ لە دایکبوونى تەلەفزیۆنى کوردی درێژ بۆوە لە ناو ئەو دامەزراوە، گوتارى دەسەلات گوتاریکە لە پێگەى نیشاندانى سەنگەرەکان دەست پێدەکات، لە نیشاندانى گرووپەکەى (شیخ زانا)ش دەیهوێ پێمان بلیت "دەستى پیاوانى ئاسایش دەگاتە هەموو شوێنیک، بۆیە هەرگیز بیر لەو سیستەمە نەکەنەو، کە گۆرانی تیا پوو بدات"، هەمیشە ئەو گوتارە لە لایان دەسەلاتەو تەلەفزیۆن بەو ئاقارەدا دەبات، ئەوەش گۆرینی تەلەفزیۆنە لە دەزگایەکی کولتوریهووە بۆ دەزگایەکی سەرکوتکار، تەلەفزیۆن لەو دەزگا نوێیە دەبێ بە دەزگای ئایدیۆلۆژى دەسەلات.

گوتارى دووهم کە گوتارى (جەنگى تەلەفزیۆنە لە بەرامبەر مالى کوردی) ئەو جەنگە لە پێگەى نیشاندانى فیلمى کوشتن و سێکسکردن و دانپیانانەکان دەست پێدەکات، ئەو گوتارى جەنگە پێویستى بە گوتارى یەکەم نامینیت، چونکە بۆخۆى بە تەنیا وەک گوتاریکی سەریەخۆ توانای بەرپاکردنى جەنگى هەیه. بێنەر هەست بە کاریگەرى ئەو جەنگە ناکات، بۆیە شەوانە زۆر بە خوشحالییهووە کاتى بۆ تەرخان دەکات، بێنەوێ

بزانیت که ئەو جەنگیکە لە دژی کۆبوونەوهی مāl و تیکدانی سیستمی خیزان و گۆڕینی ئاھاوتن و ژیاڤ لە دۆخی سرووشتی خۆیهوه بۆ دۆخی جەنگی تیرۆری تەلەفزیۆن، هەر لە یاری مālآن کاتى دەیانەوی بۆ یارییهکانیان لاسایی کارەکانی (شیخ زانا) بکەنەوه، تا دەگات بە توانا توندوتیژییهکانی زمان کاتى لە ناو خیزاندا مومارەسەى دەکریت، ئەو کاتانەى پیاو هەپەشه لە ژنەکەى دەکات که گەر ژنەکەى بە گۆیى ئەو پەفتار نەکات، ئەوا وەك (شیخ زانا) سەرى دەبریت، یا ترسی خانمەکان لە دووکاندارەکان که نەوهکو کامیژای شاراوەیان دانابیت، بۆیه جورئەتى خوگۆڕین ناکەن لە دووکانەکان، هەموو ئەمانە بەرهم و دەرەنجامەکانی جەنگی تەلەفزیۆنە.

یەکیك لەو بابەتەى ئەو پروژاوه لەگەڵ خوێ هیڤای مەسەلەى مەعریفە بوو، بەوهی (شیخ زانا) دەرچووی زانکۆیه، ئەوێش بیانویەك بوو بۆئەوهی پروژاوهکە لە کۆل مزگەوت بکاتەوه، هەلبەت خەڵکانیک هەبوون بپروا بەو بیانووه سادەیه بکەن، ئەو بیانووه ستراتیژیکى پۆشنی لە پشتیوهیهتى که ستراتیژی گەپانەوهیه بەرهو مەعریفەى مزگەوت، چونکە ئەگەر مەعریفەى کوردی لە سەرەتادا مەعریفەى مزگەوت بوو بێت، بەوهی (مەلا) کارەکتەریکی مەعریفییه و (فەقێ)ش کارەکتەریکە دەیهوی کارەکتەری یەکەم مەعریفەى پێ

بەخشىت، لێرەو مزگەوت بوو بەو دامەزراوە مەعریفەى کە مەعریفەى ئایینی گوپی بە مەعریفەى کوردی، ئەو مەعریفە تا ئەو شوێنەى پەيوەندىە کۆمەلایەتییەکانى شار و ئەو گەشەسەندنەى لە بوارى بیناسازى و پيششەچوونى دامەزراوەکانى دەوڵەت لە ئۆرگانى مەعریفەى بەرەمەهات، لە جوړى (زانکۆ، تەلەفزیۆن، سەندیکا، میدیاکان) بە شیوەیەکی گشتى، ئەوا مەعریفەش لە گوندەو پەریوە شار، ئەو پەریوەیەش لاوازکردنى مەعریفەى ئایینی بوو، ئەو گەرچى شوپشى کوردی خوێ لەسەر میراتى مەعریفەى ئایینی حیساب دەکرد، بەوەش گوتارى ناسیۆنالیزمى کوردی گوتاریکە لە نیوان هەردوو ئاراستەى نەتەوویى و ئایینی خوێ بەهیز دەکرد، بۆیە هەر لە شوپشى ئەیلووە تا دەگات بە قوناغى بەرەى کوردستانى، مزگەوت بوو بەرەگا و شوێنى کۆبوونەوێ شوپش، ئەوەش وایکرد شوپشى کوردی لە ناو مەعریفەى ئایینیەو خوێ بە شەرى بزانیت، بەلام لەگەڵ هاتنى بۆ شار، ئەوکاتەى خوێ بە پۆلەى مەعریفەى نوێ دەزانیت، بەلام لە نیوان مەعریفەى گوند (مزگەوت) و مەعریفەى شار (زانکۆ) ئەو ناتوانیت ئاراستەىکى جیاواز بۆ مەعریفەى بدۆزیتەو، هیندەى لە ناو دووفاقیەتى مەعریفەى دەخولیتەو، ئەوەش بە تەنها گوتاریک نییە بۆ هەیمەنەکردنى دەسلەت، هیندەى گوتاریکە لەسەر توێژەکانى خوارەو پەرەنگ

دەداتەو، ھەر بۆيە ئەوکاتەى لە ئاستى سەرکردايەتییەو
پارتییەکان قسە لە ئیسلامبوونی پارتى دەکەن.. ئەک لە
ئەتەوئى بوون، ئەوساتە دەرفەتى دژايەتیکردن بۆ مەعریفەى
شار پەنگ دەداتەو، ئەو دژايەتییە لە ئاستى سەرکردايەتیدا
نامیشتەو، بەلکو دەپەریتەو بۆ ناو خانەکانى پێکخستن و تا
دەگات بە وتارى نووسەرە حزبیەکانى ئەو ھیزە، باشتەین
نموونە بۆ ئەو حالەتەش ئەو تەگەنجیکى نووسەرى ئەو حزبە
بۆ پەخنەگرتن لە عەقلىیەتى باوى شار دەنوسىت
"با(مىوان)ەکانى ھەولیریش بزائن خەلکى ھەولیر گەرنکى بە
لێکدانەرە فەلسەفى و سۆسیۆلۆژیەکانى ئەوان نادەن"،
گەرنکى نەدان بە فەلسەفە و سۆسیۆلۆژیا ستراتێژیکى سەرەکى
ھەردوو دەسەلاتە سیاسییەکە بوو لە شارى ھەولیر، بۆ ئەوئى
ئەو شارە لە ناو مەعریفەى گوند پزگارى نەبیت، بۆیە ھەریەکە
لە ھیزە دەسەلاتدارەکانى وەک (یەکیتى و پارتى) دەسەلاتى
ئایینیەکان (حزبە ئیسلامییەکان) بەیەکەو بەشداری لەو
دواکەوتنە دەکەن، یەکیکیان گەنجەکان فیر دەکات بلیت
ھەولیرییەکان پێویستیان بە فەلسەفە نییە، ئەو تیریشیان (شىخ
زانا) بە دەرچووى زانکۆ ناو دەبات. لە بەرامبەر بۆچوونى
ھەوادارانى ھەریەکە لەو دوو تیروانینە دەبینن ئیمە خواوئى
بۆچوونى جیاوازانین، بەلکو سەر بەیەک بۆچوونى لە
یەکچوون، تیايدا بە ھەردوولا دلسۆزى بۆ مەعریفەى ئایینی

ده نوینن، ئەگەر ئیسلامییەکان پێیانوابیست ئەوان کۆپی
 مەعریفە ی مزگەوتن، مەعریفە ی شار بە بەرھەمی کوفر و عەقڵی
 خۆرئاوایی تیڤگەن، کە ئەوەیان کارەسات نییە، بە لکو کارەسات
 لەوە دایە هیژ دەسەڵاتدارەکانی بانگەشە بو دیموکراسی و
 عەلمانییەت و کۆمەڵگای مەدەنی دەکەن، ئەوان خۆیان بە
 دوژمنی سەر سەختی مەعریفە ی نوێ بزائن، بە لام بوچی ئەو
 تێڕوانینە ی دەسەڵاتی کوردی تەنھا لە ھەمبەر شاری ھەولێردا
 وایە؟ چونکە ھەریەکە لە یەکییتی و پارتی و سەیری بنکە ی
 جەماوەری خۆیان دەکەن کە یەکییتی سەنتەرەکە ی لە سلیمانییە
 و پارتیش بادینان و بە تایبەت شاری دھۆک بە سەنتەری خۆی
 سەیر دەکات، ھەولێر بو ھەردوو حزبەکە شاریکە یەکلای
 نەبۆتەو، نوکەتەکردن لەسەر ھەولێری بەو ی ئەوان خەلکی
 دواکەوتوون، بەرھەمی ئەو عەقڵ و تیڤگە یشتنە ی، بۆیە ئەو
 مامۆستایەکی زانکۆ نییە کە ھەولێر سووک دەکات، بە پێچەوانە
 ئەو یەکییتی و پارتین ئەو شارە بەھەند وەرناگرن و بە کەم
 سەیریان کردووە، ئەگەرچی کاتی خۆی کە وتاریکمان لەو
 بارە یەو نووسی خەڵکانێک واتیڤگە یشتن دنیا بەسەر زەوی
 پووخا، تا کار گە یشتە ئەو ی سەلەفییەکی تازەگەر بوو
 زمانحالی دەسەڵاتی کوردی، داکۆکی لە ھەموو ئەو ناشرینیانە
 کرد، کە بوونەتە ھۆی بونیادەکانی دواکەوتن لەو شارەدا،
 ئەگەر ئەو نووسی نەش بە ھەمان ئاقاردا ببرد ییت دیسان

به لاما نه وه ئاساییه، چونکه دهسه لاتی کوردی و له ناویشیاندا نووسه ره کانی و سه له فیه تازه گه ره کانی بریاریانداوه هه رگیز ناماده نه بن له هیچ تیڤگه ن. دهبی له سه رجه م دامه زراوه کان سه ره له نوی پرسیار له چیه ته مه عریفه بکهینه وه، (شیخ زانا) له ناو مزگه وته وه هاتییته یا له زانکو، گوزارشت ناکات له یه کیك له و دوو دامه زراوه، وهك چوڻ دامه زراوه کان بیگونا نه نین، به لکو گونا هبارن له وهی زه مینه ی توندوتیژی له ناو کاره کته ره کانیا ن نا کوژن، پیویسته مه عریفه ی کوردی بخریته ژیر چاودیژی و په خنه وه، نه وه مه عریفه یه دهبی له ریگه ی هه لوه شانده وهی سینته ره که یه وه بخوینریته وه، بیباک له وهی دهنگه نایدیو لۆژییه کان چوڻ سهیری نه وه پرۆسه هه لوه شانده وه گه رایه دهکن، پیویسته کو ی نه وه سیستمه نه خلاقیه ی مالی کوردی له د لنیابو نه وه بگوپین بو گومانکردن له سیستمی نه خلاق مالی، به وهی گه ر مال پییوابیته ده بیته مناله کانی له کو تاییه هه فته گو ی له وه عزی نایینی بگرن، نه وه نه مپو چیت ره لاکان خوینه وارترین تو یژی ناو کو مه لگانین، نه وه تیگه یشتنه نو قه له ناو خورافات، له ناو ناییندا خو ی شار دۆته وه، ته له قزیو نی کوردی پو لیکی کاریگه ری هه بووه له سه ر په خشکردنی نه وه وه عزه نایینیانه، نه وه دامه زراوه که نایدیایه کی نایینی به دهسه لاتی کوردی ده به خشی، نه مپو نه وه نایدیایه که وتۆته بهر توندوتیژی، هه ق

وايه لایه نگرانی دهسه لاتی کوردی پرسپاری شه وه له دهسه لاته که یان بکه ن یانی چی پوژیک وه عزه نایینه کان دهگوانه وه، پوژیکتر (شیخ زانا) به بهرهمی ناو نایین دهناسینن، نهوانه ی نه مړو پییان دهوتری نیسلامی راسته قینه نین، هر نهوان بوون پوژگاریک خوتبه کانیان له تله قزیون نیشان ده درا و کاسیته کانیان له ناو بازاردا دهفروشا، نهو گهمیه ناوی چیه؟ با لایه نگرانی هیزی به ناو علمانی کوردی داوا له هیزه که ی بکات وه لامی بداته وه. بو نیمه ش گهر پرسپاریکیترمان بخاته بهردهم نهو یه: ناخو تله قزیون له ناو هه لچوونیک ی نایدیولوزیدا دانه نراوه، بهو ی سبهینی سهرله نوی ناین له ناو خویدا کورت بکاته وه؟ دیاره پرسپاریکردنه وه له مه عریفه به تنیا پرسپاری نییه له دامه زراویکی وهک مزگهوت، به لکو پرسپاریکی تونده به پووی دامه زراویکی وهک زانکوش، بهو ی مه عریفه ی توژی نیشتوو، ده بیته هو ی شهو ی گومان لهو سیستمه عقیلیه بکهین که شه دامه زراوه بهرپوه ده بات؟ شه دامه زراوه ده بیته له وه تیگات که شه بهرهمی شار و تازه گهریه، نه وهک بهرهمی عقیلیه تی باوی کو مه لایه تی، بو یه ههریه که لهو دوو دامه زراوه پیویسته به خو یاندا بچنه وه، بهو ی یه که میان بهرهمی دوخ و عقیلیه تیکی نایینه، به لام به هیچ شیوه یه که ناییت نه مړو چاوه روانی شهو بیت که شه شوینی له دایکبوونی مه عریفه

بىت، وەك چۆن زانكۆش دەبىت بە پرسىيارکردن لە چىيەتى
مەعريفە بچىتەو و چىتر چاوەپوانى ئەو نەبىت مەعريفەى
جىاواز و دىد و تىپوانىنە نوێيەكان لە خۆيدا بکاتەو دەرەو.
دىارە يەكێک لە ستراتیژەکانى دەرخستنى وینەى
دانپىيانانەكە كە دەسلەلات مەبەستى بوو، ستایشکردنى بوو
لەلایان ئەو توێژەى كە بە پۆشنپىر ناو دەبرىت، ئەو دوش بۆ
گۆرپىنى هەموو پەخنەگرتنىك بوو لە دەسلەلات بۆ ئەوێ
كۆتایى بە پەخنە بىنن و ستایشى پالەوانەكانى ئاسایش
بکەن، ستایشى ئەو دامەزراوەى هەمیشە پۆلى سەرکوتکردنى
گىراو، بۆ ئەوێ لەو ستایشەو قەبوولێ هیچ تىپوانىنىكى
جىاواز نەكات، هەربۆيە ئەوكاتەى (رېبوار سىوہىلێ) لە
دىمانەيەكى هەفتەنامەى میديا هەولیدا تارادەيەك لەو بۆچوونە
ستایشكارە دوورکەوێتەو، لە چەند سەرئىجىكى
كۆمەڵناسىيانەو سەيرى پەگى ئەو پووداوە بکات، خىرا
نووسەرانى دەسلەلات كەوتنە وەلامدانەوێ، لەولاشەو
ئەنجومەنى پارىژگای هەولێر دوو پوونکردنەوێ جىئو ئامیز و
هەپەشەى بلاوکردەو، بۆرێگەنەدان بە دەنگى جىاواز و
تىكشكاندنێ وینەى ستایش و خولقاندنێ زەمىنەى
پەخنەگرتن لە دۆخىك كە بەرپرسىيارەكەى دامەزراوەكانى
دەسلەلاتى كوردین.

ئەوہ یەكەم جار نییە خەلكانىك بەرامبەر بە پەخنە
 بووہستەنەوہ بە ناوى شارچىيەتى دىنە وەلام، بۆنەوہى گەر
 نەيانتوانى لۆژىكىك بەكاربىنن بۆ دەيالوگ، ئەوا وەلامەكەيان
 وەك داکۆكى بۆ شار ناوبەرن، ديارە لەو نۆوہندەشدا
 وتارگەلىكى زۆر كۆمىدى نوسران، ھەموو ئەوانەش
 گوزارشتيان لە نەبوونى بەرپرسىارىيەتى ئەخلاقى نووسىن
 دەكرد، چونكە دىمانەكەى (سىوہىلى) بە دوور و نزىكەوہ ھىچ
 جنىو و قسەيەكى تيا نییە بە ھەولير، وەك ھەندىك گوايە بەو
 باسە قەلسن، ديارە گەر مەسەلەكە وا لىكدرايىتەوہ گوايە بۆيە
 ھاتونەتە وەلام، چونكە ووتراوہ "ھەوليرى ھەتيوبازن" كەوا
 نەووتراوہ، بەلام خۆ واش وترايىت ئەوہ تەنھا گوزارشتى لەو
 دياردەيە كردووە، كە نەك ھەر لە ھەولير و كوردستان، بەلكو
 ئەو دياردەيە لە ميژووى عىراقدا پەگيىكى قوولى ھەيە،
 ميژووەكەشى بۆ سوپاي ئىنكشارى دەگەرپىتەوہ، دواتر لە
 فۆرمى جەندرمە لای عوسمانىيەكان تەواو گەشەى كرد،
 تارادەى ئەوہى ھەر شوپىنىك جەندرمەى ئى بوويىت و لانكەى
 گەشەكردنيان بوويىت، ئەوا ئەو دياردەيە زياتر لای ئەوان
 بوونى ھەبووہ، جەندرمە لە كۆمەلگای عىراقى و كوردیدا
 كارەكتەرىكە ھەلگى ناسنامەى (حيزە)، ھەر بۆيە ئەگەر
 شارىكى وەك پردى لە پابردوودا شوپىنىكى ديارى بوونى
 جەندرمە بوويىت، ئەوا بە ھۆى جەندرمەوہ دەستەواژەى

(حيزى پردى) لە كۆمەلگای كوردیدا سەپاوە، لە پاستیدا ئەو
 ئاماژەىە بۆ جەندرمە لەو شوێنەدا دواتر لە ھەر شوێنێك
 پەنوەندىە كۆمەلایەتییەكان بە شىوێ سىرووشتى خۆى
 تێنەپەرى بىت، ئەوا زەمىنەى لادانى سىكسى و ھەتیوبازى
 سەرىھەلداو، گەر بە زمانى (عەلى وەردى) قسە بكەین دەلێن
 "لە ھەر شوێنێك حىجاب زۆر بوو مانای وایە ھەتیوبازى
 سەرىھەلداوت"، نووسەران سەر بە ھەر پەنگ و ئایدیۆلۆژیایەك
 بن، دواجار مافى خۆیانە گفتوگۆ بكەن لەو پێگەى وەى كە
 بپروایان پێیەتى، ھەموو ئەو دەمامكە ئایدیۆلۆژییە ساختانەش
 زوو كۆتایى دىت، بەلام ئەوێ لە ھەمووى سەیرترە ئەنجومەنى
 پارێزگای ھەولێر، ئەو ئەنجومەنە ساكارترین وەزىفەى خۆى
 بىردەچىت و خۆى دەخاتە ناو "پروسیەى لە بىركردن" بۆ ئەوێ
 مەحكومى نەكەین بە كەموكۆرییەكانى لە خزمەتى شارەكەدا، لە
 تەواونەكردنى پرۆژە خزمەتگوزارییەكان و نەبوونی توانای
 چارەسەرکردنى كێشەى ئاو و كارەبا و قىرتاو نەكردنى
 شەقامەكان و زىلدانى گەرەكە مىللەتەكان، كەچى دىت خۆى لە
 مەسەلەى نووسین ھەلەدەقوتىنیت، خۆى لىدەبىت بە
 (ئەنجومەنى نووسینى ھەولێر)، دىت لە پێگەى وشەى
 بىرقەدارووە ستایشى ھەولێر دەكات، لە كاتێكدەكارى ئەو
 وشەى ھەماسى نییە بۆ ئەو شارە، لە بىرى ئەو قسانە و اچاكترە
 بچىت ئاو بۆ گەرەكێك بىنیت، ئۆتۆمۆبىلى خۆل بىنیت بۆ

گه‌په‌که‌کان، نه‌وه‌کو بییت به زمانحالی نووسهران، ئه‌و په‌فتاره‌ی نه‌نجومه‌ن دیمه‌نیکی زنجیره‌ ته‌له‌قزیونی (ژاله‌ی بیره‌یناينه‌وه، کاتی منداله‌ شاریه‌که ده‌چیته‌ سه‌رپشتی گویدریژی کابرای لادیی (فه‌ره‌ج)، که لادیی فریا ده‌که‌ویت هاواری لی‌ده‌کات و ده‌لی "داب‌زه‌ سه‌ر پروت داب‌زه"، که دیاره‌ سه‌ر پروت لای لادیی ئامار‌یه‌ بو‌که‌سی شاری، به‌لام له به‌رام‌به‌ر ئه‌و جنیوانه‌ زۆرن ئه‌وانه‌ی پی‌ویستیان به‌وه‌یه‌ پی‌یان بو‌وتریت "داب‌زه‌ سه‌ر پروت داب‌زه"، ئه‌وه‌ی پی‌ویستی به‌ ئامار‌ه‌کردن بییت، ئه‌وه‌ یه‌که‌م جار نییه‌ ته‌له‌قزیونی کوردی وینه‌ی ترس له ناو کو‌مه‌لگا دروست ده‌کات، به‌وه‌ی مردنی خو‌ی بگوازیت‌وه‌ بو‌ کو‌مه‌لگا، به‌و شی‌وه‌یه‌ش ده‌یه‌وی گوتاری به‌زه‌یی بو‌ حزب و بق لی‌بو‌ونه‌وه‌ له‌ دو‌ژمه‌کانی پیاده‌ بکه‌ین، وه‌ک پیشتر له‌ نیشاندانی وینه‌ی قه‌سابخانه‌که‌ی (خیلی حه‌مه‌) دا له‌ لایان که‌نالی کوردساته‌وه‌ بینیمان. دیاره‌ ئه‌وکاته‌ی ئه‌و دامه‌زراوه‌ ده‌یه‌وی پ‌قمان له‌ ناو دروست بکات و به‌ره‌و توندوتیژی هانمان بدات، بو‌خو‌ی دل‌نیا‌بوونی ئه‌و دامه‌زراوه‌یه‌ له‌ ستراتیژی پ‌رۆسه‌ی بینینی ئیمه‌ی بینهر، چونکه‌ وه‌ک بو‌دیار ده‌لیت "بینهری ته‌له‌قزیون مرو‌فیک‌ی مۆنۆپۆلکراوه‌". ئه‌گه‌ر یاده‌وه‌ریی سیاسی حزبه‌کان یاده‌وه‌ریه‌ک بییت بو‌ ناشیرینکردنی ئه‌ویت، به‌ که‌سی به‌عسی ناوی به‌رام‌به‌ره‌کانی برد‌بییت، ئه‌وا ئه‌و دامه‌زراوه‌ به‌ دوا‌ی کو‌پ‌ه‌و توانی مرو‌فه‌کانی ئه‌و کو‌مه‌لگایه‌ کو‌نترۆل بکات،

تا ئاستى ئەوھى لە يەكتر ماچکردنى (تالەبانى) و (سەدام
 حوسەين) وەك كاريكى ئاسايى تەماشىا كرايەو، ئەو ئەو
 دامەزراوە بوو ئەو ماچکردنەى لەلايان زۆرەى كۆمەلگا، بە
 تايبەت لاى يەكيتتەكان كرد بە كاريكى ئاسايى، نەك ھەر
 ھيئەدەش، ئەو دامەزراوە تواناي ئەوھى ھەبوو مومارەسەى
 دەسەلاتىك بكات كە لە تواناي دەزگا سەربازىيەكان نەبوو، ئەو
 ترسە بەو قەبارەيە مومارەسە بکەن، وەك لە پرووداوى (31)ى
 ئابدا بينيمان، كە ئەو پىڭخراو و ناوچەكانى پارتى نەبوون،
 خەلكى ناپارتيان بە تايبەت يەكيتتەيەكانيان لە ھەولير دەمكوت
 كرد، بەلكو ئەو ديمەنەكانى تەلەفزيۇن بوو، كاتى ويئەى ھىزە
 سەربازى و پەلامار و شكستى كوردى بە دەستى كوردى
 نیشان دەدا، ئەو گەر بە زمانى (بۆردىو) تەماشىا بكەين، ئەو
 ويئەىە بۆ تەلەفزيۇن بەرھەمھينانى دەسەلاتى فاشيزم بوو، بە
 ماناي ئەوھى ئەو پرووداو مومارەسەى دوو دەسەلاتى تياكرا،
 يەكيكيان لە پىنگەى دامەزراوە سەربازىيەكانى بەعس و
 پارتىيەو بوو، دەسەلاتى دووھميش دەسەلاتىكى پەرمى بوو،
 كە (بۆردىو) فيرى كردىن بە (فاشيزمى پەرمى) ناوى بەرىن،
 ئەویش تەلەفزيۇن بوو، ديارە لاى (بۆردىو) فاشيزمى پەرمى
 كاريگەرييەكانى زۆر قوولترە، بۆيە دەسەلاتى كوردى
 دەسبەردارى نابىت، وەك لە كاتى نووسىنى ئەو وتارەدا
 بينيمان بە پىريارىكى وەزارەتى ناوخۆ (ھەولير) كەنالى

ئاسمانى كوردستان بۆ ماوۋى (24) كاتىمىز پادەگىرىت بە
بىانوى ئەوۋى شەۋى پىشتىر كۆپكى نووسەرىكى پەخش
كردوۋە و سوكاىەتى بە ئىسلام كردوۋە، دواتر پەيامنىرى ئەو
كەنالە دەست خۆشى لە كۆپگىز كردوۋە، وەزارەتى ناوخۆش
و ەك سزايەك بۆ ئەو كەنالە ئەو بىرپارەى داو.

ئەگەرچى وەزارەتى ناوبراۋ مافى ئەوۋى نىيە كەنالىكى
ئاسمانى رابگىرىت "و ەك چۆن ئەنجومەنى پارىزگاش مافى نىيە
بىيىت بە پەقىب بەسەر نووسىن و فىكرەۋە" دەكرىت ئەوكارانە
تارپادەيەك، گەرچى ئەۋىش شىاۋ نىيە كارى وەزارەتى
پۆشنىرى بىيىت، بەلام لەبەرئەۋى لە كۆمەلگايەكدان
ئەنجومەنى پارىزگا قسە لە كۆلتور دەكات، كەوابىت زۆر
شىاۋە وەزارەتى ناوخۆش چاۋدىر بىيىت بەسەر تەلەقزىۋنەۋە،
چونكە ئەۋە ئەۋان شايستەترىن كەسەكانى ناۋ ئەو
كۆمەلگايە، ئەۋەكو پروناكبىر و مامۇستايانى زانكۆ.

پىمان خۆش بىيىت يا ناخۆش وەزارەتى ناخۆ لە
كۆمەلگاي ئىمەدا بەرپرسىارى يەكەمە لە پروداۋى توندوتىژى،
هەر لە پەفتارى كارمەندەكانى لە ناۋ شەقام و بازگەكان،
تادەگات بە تەقىنەۋەكانى بەردەمى خۆى، گەر ئەو وەزارەتە
بىرپار واشە لەمەۋلا چاۋدىر بىيىت بەسەر تەلەقزىۋن، با
پرسىارىكى بەرپرسىارىانەى لىبكەين، بۆچى ئەو ھەموو وىنە
توند و تىژىيەى (شىخ زانا) لە تەلەقزىۋن نىشاندىرا و كەنالەكە

نەك ھەر سزا نەدرا، بەلكو وەك كارىكى پىروۆى پراگەيانندن
تەماشى كرا، لە كاتىكدا دەيالوگ و پەخنە سزای لەسەرە، ديارە
ئىمە لەگەل ئەویدا نىن لەسەر پىروگرامى تەلەفزیۆن و وتارى
پوژنامە پارىزگا و ھىزەكانى ناوخۆ دەست بخەنە كاروبارى
مىدياكانەو، وەزارەتى ناوخۆ با سنوورىك بۆ ئەو تەقىنەوانە
دابىت كە پوژانە بە بەردەمى بارەگاھى خۆى دەتەقىتەو،
نەوەك سزای كەنالىكى ئاسمانى بدات، ئەو لەو تىناگات ئەو
كەنالە پەنگ و دەنگى كوردە، ئاخىر بىانييەك نالىت ئەو
تەلەفزیۆنى پارتىيە، ئەو بە كەنالى ئاسمانى كوردى سەير
دەكرىت، ئەگەرچى حزب تەواو مۆنۆپۆلىشى كرد بىت، بەلام بۆ
ئەوى خۆمان لە گەلەيىكردن لەو دامەزراوانە نوقم نەكەين،
پىويستە ئەو نەئىيە سادەيەى لەو پەقتارە بۆمان كەشف
دەبىت ئامارەى بۆ بكەين، ئەويش پەيوەندى ھاوبەشى ھەريەك
لە دەزگاكانى ئاسايش و تەلەفزیۆنە، كە ديارە لە ناو ئەو
پەيوەندى ھەندى سوعبەتى برايانە ھەيە، وەك لەو داخستنى
(ktv) دا بىنيمان، ئەو سوعبەتكدنە ھەر بە تەنيا بۆ قسەكردن
نەيە لە دەسلەت فراوانى وەزارەتى ناوخۆ، بەلكو ھەولتيكەشە
بۆ داخستنى تەلەفزیۆنەكانىتر، بەوى داخستن لە كەنالە
ئاسمانىيەكەى پارتىيەو دەستى پيكرد، ئەگەر ئەو كارەش
دەرفەتيكىتر بكاتەو بۆ پراگرتن و وەستانى تەلەفزیۆنى
ئىسلامىيەكان، ئەوا زەمىنەى ئەو كارە بە تەنيا ھىزەكانى

ئاسایش و وهزارهت نین که پیی هه‌لده‌ستن، به‌لکو خودی ته‌له‌قزیون خویه‌تی، که به‌و ئاراسته‌یه براوه، بویه نه‌وه به ته‌نیا (شیخ زانا) و گرووپه‌که‌ی نه‌بوون مروقیان نه‌تک کرد و سه‌ریان بپین، نا به‌لکو نه‌وه نه‌و دامه‌زراوه‌ش بوو که به‌ ویستی خوی نه‌وه‌ی پیی خوش بوو نیشانیداین، بویه (شیخ زانا) چه‌نده کاره‌کته‌ریکی بکوژی نیو کومه‌لگای کوردیه، سه‌د هینده‌ی نه‌و نه‌وه ته‌له‌قزیونه گونا‌ه‌بار و بکوژی نه‌و تاوانه. نه‌وه ته‌له‌قزیونی کوردی بوو جاریکیت پر ووه توندوتیژییه‌که‌ی خوی نمایش کرد، له‌و ریگه‌یه‌وه‌ش مۆنۆپۆلی بینهری کرد، به‌وه‌ی پیاوانی ئاسایش فریاده‌سی ژیا‌نمان، هه‌موو ئیسلامیه‌کان (شیخ زانا) و ده‌بیئت رقمان له‌ به‌رامبه‌ریان گه‌وره‌ بیئت، تا دوا‌جار کار گه‌یشته نه‌وه‌ی مامۆستایه‌کی زانکۆش بکه‌ویته به‌ر هه‌مان هه‌ره‌شه، بویه (شیخ زانا) جگه له‌ کاره‌کته‌ریکیتری ته‌له‌قزیونی کوردی شتیکیتر نییه که زه‌مینه‌ی توندوتیژی له‌ ناو کومه‌لگا دروست ده‌کات.

گوشتن و له سیدل مدانی شو گرووپه، گوشتن و له
 سیدل مدانی زانیلرییه که خه لک مافی خویه تی
 بیزانیت، ناخو شو گرووپه چۆن بروسه بوو؟ کی
 له پشته بوو؟ کی یلمه تیدلون؟ له کاتی شعری
 خو کوژیدا چیان کوووه؟ چۆن گه شه یان کوووه؟
 چۆن گه یشتو و نه ته شو ناسته بیلموه یه کبیتی
 و پلرتی و دزگا نیستخبراته کانیاں بهی
 پیبیه؟ لهو ولاته نا بچو کترین گرووپ نامزیت
 که بیانیه ییت سه نتریک نابین، یاخود
 روژنامه یه ک دزگه، به که مترین کات شو دزگا
 جاسوسیانه پنی دزانن، هر زوو به یوه ندیان
 پیوه دهکن، تا یوشیان بکریت گهرای خویان له
 هه ناوی بروسه دهکن، باشه مانای جیه لهو
 واقیعه نا گرووپیکی له مجوره مه تر سیدل هه بییت
 و شو بوو دزگایهش ناگایان لینه بییت، لوژیکی
 نییه وای بیریکه پنهوه که پراستن و زانیلری
 ناگانلری گرووپی شیخ زانا نه یووین؟ نهی
 دزگا کانی حکومه تی هریم، نهوانه یی بیررسن
 له ناسایشی هولا تیان له کویی شو روو لومدن؟
 خه لک مافی خویه تی بیزانیت رۆلی شو دزگا
 بیررسانه لهو پرسه نا جیه؟ ناخو کلر مساته له
 ملومه چهند سالیندا گرووپیکی تلوانکلی
 ریکخرولی لهو چه شنه هه بییت و دزگا
 نه منبیه کانی حکومه تی پنی دزانن.

2007

Lebarey Şêx zanawe

